

HET KOLONIAAL WEEKBLAD

Orgaan der Vereeniging

OOST EN WEST.

Abonnementsprijs per jaar.

Vrij aan huis of franco per post
binnenland bij vooruitbetaling . f 1.50
Voor Oost-Indië en het Buitenl. » 2.50
Afzonderlijke nummers. . . . » 0.05

Prijs der advertentiën.

Per regel f 0.10
Bij plaatsing van 300 regels . . - 0.09
» » » 1000 » . . - 0.08
» » » 3000 » . . - 0.07

Mededeelingen of Ingezonden Stukken moeten worden geadresseerd „aan de Redactie-Commissie”, en gezonden aan Mevrouw N. VANZUYLEN-TROMP, 7a Heerengracht, aan den Heer H. L. VORSTENBOS, 42 Witte de Withstraat, beiden Den Haag of aan den Heer M. A. VAN HEEKEREN te Zeist.

Voor de **Administratie**, ook wat betreft **Abonnement** en **Verandering van woonplaats**, wende men zich tot den Heer W. VAN DER ZIJL, 212 Rieuwstraat, voor **Advertentiën** tot de Uitgevers-Maatschappij „HET GEMEENSCHAPPELIJK BELANG” NIEUWE MOLSTRAAT 20, beiden Den Haag.

Dit nummer bestaat uit Twee Bladen.

Inhoud van dit nummer.

Mededeelingen. — Civiel of Militair. — Weekoverzicht. — Congrès international d'Expansion. — Oost-Indische Berichten. — West-Indische Berichten. — Van Vreemde Koloniën. — Boekbespreking. — Ingezonden. — Inhoud der voornaamste Nederl tijdschriften voor Oost- en West-Indië.

Mededeelingen.

I. Van den Administrateur van het Koloniaal Weekblad:

Aan Besturen, Commissiën, Correspondenten, Donateurs en Leden wordt verzocht zich te willen overtuigen, of in de toegezonden naamlijst, bij het jaarverslag der vereeniging, hunne namen, voornamen en adressen juist zijn, en zoo niet, hiervan ten spoedigste kennis te willen geven aan den ondergeteekende; zulks met het oog op de geregelde toezending en ontvangst van het Koloniaal Weekblad. Tevens zij hier nogmaals herinnerd om bij verhuizing dadelijk kennis te willen geven van 't oude en nieuwe adres aan:

W. VAN DER ZIJL,
Rieuwstraat 212, den Haag.

II. Van het Koloniaal Museum te Haarlem:

Overeenkomstig het besluit der jaarlijksche raadsvergadering van 1905, looft de Commissie van het Koloniaal Museum te Haarlem uit een Gouden Medaille of de waarde van f 150 (één honderd en vijftig gulden), voor de beste behandeling van het volgende onderwerp:

Graphische voorstellingen met herdedeneerde toelichtingen, betreffende het aandeel van Nederland en de Nederlandsche Koloniën aan den huidige wereldhandel sedert 1870.

Aan alle overige, op zich zelf verdienstelijke, beantwoordingen zullen zilveren of bronzen medailles worden toegekend.

Antwoorden, in de Nederlandsche taal, te zenden vóór of op 31 December 1906 aan den Directeur van genoemd Museum.

De Commissie voornoemd:

P. J. VAN HOUTEN, Voorzitter.

M. GRESHOFF, Secretaris.

Directeur van het Koloniaal Museum.

De vereischte toelichtingen, die wij wgens onze beperkte plaatsruimte hier niet kunnen opnemen, zijn op aanvraag bij den directeur te bekomen.

Civiel of Militair?

Begint 't weer?

Wij maakten in ons vorig Weekoverzicht melding van een artikel in het *Vaderland*, waarin de veldde getrokken werd tegen zoogenaamde militaire aspiratiën onder de ambtenaren van het binnenlandsch bestuur in Nederlands-Indië, o. a. wgens het pleit van den heer Damsté, controleur bij dien dienst in het gouvernement van Celebes, in de *Ind. Gids* gevoerd voor een militair bestuur in dat gewest, waar, tegenover de talrijke onrustige elementen onder de inlandsche bevolking, een krachtig gezag, steunende op de militaire macht, noodig zou wezen, om de vele euvelheden te voorkomen, welke daar aans aan de orde van den dag zijn.

't Is niet voor de eerste maal in de geschiedenis van ons koloniaal bestuur, dat de vraag: „civiel of militair?” zich voordoede en dan aansleiding gaf tot onzalig twistgeschrijf en verwarving van denkbeelden, waaruit ten slotte b.v. voor Atjeh de grootst mogelijke rampen voortvloeiden, waarvan ontegenzeggelijk de ontijdige invoering van het civiel bestuur mee eene der voornaamste oorzaken is geweest.

Waar we nu aan het beginpunt staan van een tijdperk, waarin ons koloniaal bestuur in den archipel zich meer zal moeten laten gelegen zijn aan de Buitenbezittingen, zal, zooals wij reeds zoo menigwerf uiteenzetten, het de voorkeur verdienen, om overal, waar zulks eenigszins mogelijk is, door het protectoraat-stelsel voort te bouwen op de daar aanwezige krachten, ons niet de leidende rol te belasten ten opzichte van de oorspronkelijke bestuurders, opdat het dezen onbillijk diensadvies, als door „militaire aspiratiën” ingegeven, bij voorbaat te veroordeelen, met een gemeenplaats als de schrijver in het *Vaderland* ten beste gaf, door de vraag te stellen: of het niet de voorkeur verdiende de repressieve politie in hoofdzaak te zoeken bij verlichte en invloedrijke hoofden (die in het hier bedoelde gewest schaarsch te vinden zijn en ten deele onbetrouwbaar bleken) en geoeffende politie-soldaten (wier oefening in heel Indië te wenschen laat) onder een bestuursambtenaar (van wien zeker niet te verwachten is, dat hij van een weinig samenhangenden en geoeffenden troep dat-

leiding zullen moeten vergenoegen. Maar hoe het ook wezen moge, bestuursbemoenien zal niet kunnen uitblijven; zonder deze is ook geen leiding mogelijk.

Dat in deze tijden vooral, de samenwerking van allen een onmisbaar vereischte is, om tot het beoogde doel te geraken, zal wel een ieder met ons beamen. Het is eene groote en eene grootsche taak, die ons in Indië wacht. Dat niet weder het oude antagonisme ontwake, belichaamd in de vraag: „Civiel of Militair?” Hiertegen te waarschuwen, is mee het doel van ons schrijven, waar onzes inziens voor civiel en militair beiden een wijd veld open ligt, om heilzaam werkzaam te zijn in het belang van land en volk.

In de eerste plaats zij het ons in zake bestuursbemoenien veroorloofd te waarschuwen tegen eene gemeenplaats, als in het door ons aangehaalde stuk uit het *Vaderland* voorkomt, die den bestuursambtenaar, als natuurlijk beschermer der inlandsche bevolking vooropstellende, in het verband van het schrijven als stilzwijgend deed onderstellen, dat die bescherming geacht wordt niet te kunnen uitgaan van een militair bestuurder, steunende op de militaire macht tot instandhouding en verbetering eener bestaande of te scheppen organisatie.

Waar wij het een onding zouden achten op Java, of overal elders in den archipel, waar geregelde toestanden heerschen, het militair régime te zien gesteld, vermeen wij, dat dit in vele streken, waar, tengevolge van chaotische toestanden de bevolking dikwerf tegen zich zelve moet worden beschermd, met het oog op de wenschelijkheid om alle middelen, dus ook de repressieve, tot het hoogst bereikbare peil op te voeren en in ééne hand te vereenigen, men geroepen is om, bij wijze van tijdelijken maatregel, den overgang te bewerkstelligen tot betere toestanden.

Niet overal zal zulks noodig wezen of bleek dat noodigte zijn, en gelukkig ook, daar dit anders te veel van de krachten van het leger zou vorderen, hetwelk daartoe zijne beste elementen zou moeten afstaan.

Evensal wij onder de ambtenaren de besten slechts goed genoeg achten, om in nieuw te organiseeren streken met de leidende rol te worden belast, daar van henzelfen in hoofdzaak de kracht, de impulsie, tot het nieuwe leven voor de volkeren onder hun toezicht geplaatst, behoort uit te gaan, zouden wij toch als militair bewindsman slechts dengene willen zien gekozen, die, door zijn groote capaciteiten in algemeen zinn uitblinkende, blijken heeft gegeven, dat hij, ook als bestuurder, op de hem aangewezen plaats mag worden geacht.

Het indische leger bevat de daartoe noodige elementen. Men heeft ze, in tegenstelling met wat wij in de fransche en engelsche koloniën zagen en nog zien geschieden, ten onzent langen tijd vrijwel ongebruikt gelaten, uit dwaze vrees voor het spookbeeld van het militarisme. Het ware dwaasheid, vooral nu, terwijl we in Indië aan een tekort aan ambtenaren laboreeren, die omissie te bestendigen, uithoofde van diezelfde, o. i. ten eenemale ongewettigde, vrees.

Wij behoeven slechts om ons bij de heden-daagsche fransche koloniale geschiedenis te bepalen, de namen van generaal Gallieni en kolonel, thans generaal Liyautey, te noemen, om aan te toonen, dat het bestuur van een militair geenszins met „militarisme” synoniem behoeft te zijn. En zoude ons indisch leger ook niet de stof voor Gallieni's en Liyautey's in zich hebben?

Wij weten, dat zulks wel het geval is, en zouden het onvergeeflijk achten, wanneer wij deze bron ongebruikt lieten, waaruit wij mee de krachten kunnen putten om het groote vredeswerk der economische opleving onzer buitenbezittingen in den indischen archipel te helpen voorbereiden en inleiden.

En wanneer daarginds in Zuid-Celebes, de toestanden werkelijk zoo zijn, als de heer Damsté die in de *Ind. Gids* afschilderde, achten wij het onbillijk diensadvies, als door „militaire aspiratiën” ingegeven, bij voorbaat te veroordeelen, met een gemeenplaats als de schrijver in het *Vaderland* ten beste gaf, door de vraag te stellen: of het niet de voorkeur verdiende de repressieve politie in hoofdzaak te zoeken bij verlichte en invloedrijke hoofden (die in het hier bedoelde gewest schaarsch te vinden zijn en ten deele onbetrouwbaar bleken) en geoeffende politie-soldaten (wier oefening in heel Indië te wenschen laat) onder een bestuursambtenaar (van wien zeker niet te verwachten is, dat hij van een weinig samenhangenden en geoeffenden troep dat-

gene weet te erlangen, wat er nog mée te bereiken valt, wanneer het er op aankomt van zijne diensten gebruik te moeten maken).

Men versta ons wel, wanneer wij integendeel het, door den heer Damsté gegeven advies voor een ernstige overweging in aanmerking willen zien gebracht, is het ons niet te doen om, in algemeenen zin, in streken, waar ons bestuur nieuw of beter moet worden gevestigd, aan het militair régime boven het civiel bestuur of toezicht den voorrang toe te kennen.

Voor beiden is in ons groot indisch rijk ruimte genoeg om hunne werkzaamheden te ontplooiën. Waar die echter thans worden gevorderd, behoort zulks onzes inziens met den noodigen ernst te geschieden, die voorheen wel eens schijnt te hebben ontbroken, waar wij ons zoo dikwerf met den *schijn* voor het wezen hebben tevreden gesteld.

Uitgaande van wat de voorkeur verdiende, hebben we hier een gouverneur, elders een resident en zoo voort gesteld, met den noodigen staf van ambtenaren, voerden er veelal ons rechtswezen in, zonder te vragen: of de bevolking daar werkelijk van gediend of rijp voor was?, kortom gaven eene copie van 't standmodel en wanneer nu maar zoo min mogelijk van zoo'n gewest naar buiten verluide, waren we tevreden.

Eindelijk en ten laatste begonnen we ons toch af te vragen: hoe 't toch kwam, dat, trots ons bestuur, al die gewesten maar niet vooruit wilden, in economischen zin daar vrijwel stilstand viel waar te nemen? En toen begon het te dagen in onze hoofden, begonnen wij te bemerken, dat we hier en daar *fausse route* hadden gemaakt en aangevangen hadden met wat de heerlijke bekroning eener moeitvolle evolutie had behooren te wezen.

In dien chaos verbetering te brengen, is slechts voor een *meester* mogelijk, die daarbij evenwel op de medewerking van *allen* moet kunnen rekenen, die er toe kunnen bijdragen het beoogde doel te bereiken. Dat doel is wat waard. 't Geldt hier het welzijn van miljoenen?

Mogen civiel en militair, gelijk zij in de laatste jaren in Atjeh hand aan hand gingen, ook elders van zulk eene zoo noodige samenwerking blijken geven. Dan zullen we zien, hoe hier een civiel gouverneur of ander bestuurshoofd over eene roerige afdeling een militair bestuurder roept, daár een militair bestuurder de diensten van, door kennis van land en volk bij uitstek voor hunne taak geroepen, civiele ambtenaren op prijs weet te stellen. En hoe beter die samenwerking, hoe eerder de gewenschte toestand zal zijn bereikt, rust en welvaart het civiel bestuur in staat zullen stellen om voort te bouwen op de hechte fundamenten, die het, waar noodig, in vereeniging en samenwerking met den militair zal hebben gelegd.

Week-Overzicht.

Uit de lange **Troonrede** door Hare Majesteit de Koningin den 19den September in de vereenigde vergadering van Eerste en Tweede Kamer, bij gelegenheid van de opening der nieuwe zitting van de Staten-Generaal uitgesproken, heeft het ondervolgende betrekking op Nederlandsch Oost- en West-Indië:

„De algemeene toestand van het land en de koloniën geeft in menig opzicht reden tot tevredenheid.

„Verschijnselen zijn waar te nemen, die weder op eenige verbetering van den economischen toestand der inlandsche bevolking op Java wijzen.

„In de Zuider- en Oosterafdeling van Borneo werd het langdurig verzet der leden van het voormalige sultansgeslacht gebroken.

„De houding van sommige inlandsche vorsten in Zuid-Celebes heeft genoodzaakt tot een gewapend optreden, dat aanvankelijk met gunstig gevolg bekroond is.

„Zee- en landmacht vervullen haar taak op hoogst verdienstelijke wijze; met dankbare waardering gedenken ik, wat in verschillende deelen van den Indischen archipel door leger en vloot werd verricht. Van den ijver en de toewijding van het personeel der overige takken van dienst kan ik eveneens met lof gewagen.

„De financieele toestand van Ned.-Indië maakt verhooging van bestaande en invoering van nieuwe belastingen onvermijdelijk. Bij de voorstellen daartoe zal echter in het oog worden gehouden, dat de directe belastingen, voor zoover zij op de inlandsche bevolking van Java en Madoera drukken, niet mogen worden verzaard. Met het nemen van maatregelen tot economische verheffing dier bevolking zal worden voortgegaan.

„Een voorstel is in bewerking, strekkende om aan Ned.-Indië op financieel gebied groter zelfstandigheid te verleen.

„Tot vaststelling van een Mijnwet voor Curaçao zal uw medewerking worden gevraagd.

„Bij de uitvoering der aangekondigde voornemens zal, zoo veel doenlijk rekening gehouden worden met de wenschen van alle groepen van Mijn Volk, zonder onderscheid van richting.

„Gewichtig is de taak, die u wacht.”

Men spreekt wel eens van: „veel beloven en weinig geven”, moge ten deze het omgekeerde zich bewaarheden. Afgescheiden van de in uitzicht gestelde meerdere financiële zelfstandigheid voor Indië, waartoe een voorstel in bewerking is, valt er voor de koloniën uit deze woorden weinig goeds te putten. Wij komen hierop in ons volgend nummer meer uitvoerig terug.

In de afgelopen week heeft ons de telegraaf met eene heele serie berichten uit verschillende deelen van den Oosthoek van den indischen archipel verrast. Eerst een bericht uit Celebes, waar nu Loewoe aan de beurt kwam om tot rede te worden gebracht, en eene colonne, bestaande uit een half bataljon infanterie en 300 man landings-troepen, de hoofdstad Palopo na een tegenstand, die onzen troepen op slechts 4 gewonden kwam te staan, heeft genomen. Moge spoedig, evenals zulks ten aanzien van Boni en Wadjo kon worden geconstateerd, de bevolking van Loewoe en hare hoofden blijken geven, den tegenstand moede te zijn en zich in omstandigheden te willen voegen, die hun zelve voordeel zullen bieden, daar wij ons niet kunnen voorstellen, dat dit machtsvertoon in Zuid-Celebes plaats heeft, zonder den ernstigen wil om dat deel van onze indische bezittingen tot ontwikkeling te brengen, noch zonder de wetenschap daartoe het noodige te kunnen verrichten.

Resident de Rooy is van het eene roerige gewest, Bandjermasin, in het andere, Timor, overgegaan. Op Flores bleek nog steeds de rust niet te zijn tot stand gekomen en werd een voordeeltje behaald op de oproerige elementen, waartegen echter het nadeel meer dan opweegt, door een inval van de lieden van Sonnebat in het gouvernement-gebied op Timor, alwaar door de lieden, die den aanval pleegden, op groote schaal, gemoord en geplunderd werd. Wat heeft die menschen nu weer uit hun hoek gejaagd, om aldus op onschuldige rasgenooten hunne woede te koelen? We zullen er de mailberichten op moeten afwachten.

De overval van 'n politepost op Sekar in het nederlandsch gedeelte van Nieuw-Guinea heeft blijkbaar plaats gehad uit wraak over het meerdere toezicht in die streken, dat dien lieden hoogst ongelegen moet komen bij hun bedrijf van slavenjagers en diergelijke bedrijven.

Den 18en dezer vertrok het, onlangs aangekochte kabelschip „Telegraaf” van Rotterdam naar Bremen om daar 300 engelsche zeemijlen kabel in te nemen, en dan naar Oost-Indië te stoomen voor het leggen van den ontworpen kabel tusschen Borneo en Celebes.

De bemanning bestaat volgens de *Nieuwe Courant*, uit 80 personen, waaronder een groot aantal kabel-ingenieurs, electriciën, lasschers enzovoort.

Aan hetzelfde blad wordt omtrent het Brondgeest-ensemble, dat den 16en dezer per „Goentoer” de reis naar Batavia aanvaardde, gemeld, dat dit later wellicht ook eens de reis naar Paramaribo zal ondernemen — als de kruiloot dan maar verwenen is, anders zal het succes van zulk eene onderneming hoogst twijfelachtig moeten worden geacht.

Uit de Pers. Gouverneur Idenburg. *Nieuwe Cour.* van 19 dezer. Indische kunstnijverheid *Nieuwe Rotl. Cour.* van 17 dezer. Onze marine *Nieuwe van den Dag.*

De *Nieuwe Cour.*, de benoeming van den heer Idenburg tot gouverneur van Suriname besprekende, acht het een gelukkig verschijnsel, dat de keuze van het opperbestuur zich in den jongsten tijd voor dit ambt bij voorkeur schijnt te vestigen op mannen, die hooge waardigheden in het moederland hebben bekleed; een omstandigheid, welke gezegd wordt er veel toe te kunnen bijdragen om het aanzien der kolonie te verhoogen, wijl de gedachte, dat het moederland, mannen, die in zijn staatkundig leven een belangrijke plaats vervullen, afstaat, omdat het hun kundigheden ten bate der kolonie wil gebruiken, stimulerend op deze moet werken, haar zelfbewustzijn verhoogen.

Het blad wenscht geenerlei politieke betekenissen aan deze benoeming gehecht te zien, zelfs niet in den zin van een verzoenenden maatregel tegenover de oppositie. Het Kabinet heeft den heer Idenburg voorgedragen, omdat het hem den meest geschikten man achtte voor het zoo gewichtige gouverneursambt. Anders te handelen, ware een afkeurenswaardig spelen met de belangen van Suriname geweest.

De geschiktheid van den heer Idenburg voor het stadhouderschap te Paramaribo toetst het blad aan de eischen, in de *Sur. Bode* onlangs aan den vervanger van den heer Lely gesteld, en bevindt zij, dat de heer Idenburg daaraan beantwoordt, afgescheiden van den wensch der *Bode*: dat de toekomstige gouverneur een liberaal zou zijn. Dit acht de *Nieuwe* niet noodzakelijk, wel vindt het blad noodig, dat de heer Idenburg zich niet partij stelle — gelijk door anderen met noodlottig gevolg gedaan is — in de plaatselijke, godsdienstige of kerkelijke twisten.

Hiervoor behoef o. i. geen vrees te bestaan. Het heele leven van den heer Idenburg heeft zich gekenmerkt door een pal staan voor eigen, gevestigde, godsdienstige begrippen, naast de eerbiediging der meeningen, die anderen mochten zijn toegedaan. De *Nieuwe* hield blijkbaar ook over tot deze conclusie, waar zij, in haar antwoord, van het beleid van den heer Idenburg het beste verwacht voor de kolonie.

Ook andere bladen, die wij hierop nasloegen, *Handelsblad*, *Standaard*, *Centrum* en *Huisgen* lieten zich, gelijk te verwachten was, in waardeerende bewoordingen over deze benoeming uit, terwijl, wat de drie laatstgenoemde bladen betreft, deze aan de onpartijdigheid van het huidige ministerie bij deze keuze recht laten wedervaren, maar

daarbij op den voorgedragen stellen, dat hier alleen de goede verwachtingen omtrent het bestuur van den heer Idenburg voor Suriname den doorslag moet hebben gegeven.

Wat ons eenig leed doet bij deze benoeming is alleen, dat nu weer een termijn van drie jaren zou zijn gesteld voor het aanblijven van den nieuwen titularis op zijn hoogen post te Paramaribo.

Laat ons hopen, dat wanneer de heer Idenburg den 1en November a. s. naar Paramaribo vertrekt, zulks zijt met de vaste bedoeling, om, wanneer de verplichte termijn van drie jaren verstreken is, en de thans door hem over te nemen taak niet zal zijn volbracht, deze tot het goede einde door te zetten. Maar zal zulks wel mogelijk wezen? Wenken over drie jaren niet weder de voorboden eener nieuwe verkiezingsperiode?

Zoo ziet men dan per slot van rekening, dat er aan alles toch nog 'n schaduwzijde te bekennen is. Maar kom, hoop doet leven, in drie jaren tijds kan veel veranderen ook ten goede. Wie weet, hoe goed Suriname er over drie jaren voor staat!

In de *Nieuwe Rott.* van den 17den September II. wordt «Boecatan» wederom met veel waardeering besproken in een, van hier aan dat blad gericht schrijven. Daarin wordt gewezen op het eigenaardige feit, dat de mooie batik, door «Boecatan» uitgestald, den Hollanders voor den neus worden weggehaald door Duitschers. Hij betreft het wel, dat al dat fraais niet voor het moederland blijft behouden, maar meent terecht, dat het geen kwaad kan, dat die zaken in den vreemde opgeld doen. In Holland zal men er den smaak van niet krijgen, wanneer men ziet, hoe lustig de vreemdeling daarin bakt.

Schrijver wijst o. a. ook nog op het mooie vlechtwerk uit Ned.-Indië:

«Bij het Preanger-vlechtwerk is alleen het oude en mooie wit-en-zwart vertegenwoordigd. Een paar oude stukken uit het Rotterdamse Museum zijn gefotografeerd en naar Indië als modellen gezonden. De navolgingen zijn zeer goed.

Ook uit de Padangseche Bovenlanden is interessant vlechtwerk gekomen. Gewone tassen uit bies gevlochten, handig voor het gebruik. De buitenzijde is met mooi ornament doorvlochten, rood op blank bies en als verfstof is het echt inlandsche drakenbloed gebruikt. Ook de patronen hebben datzelfde karakter behouden, het zijnde sierlijke ornamenten, die men op Sumatra van Padang tot in de Lampongs vindt.

Er is wel eens gespot met 't matjesvlechten, waarmee men den inlander er bovenop wilde helpen. Maar als men dergelijke werkstukken ziet, dat wordt het zaak om den spotters te lachen. Zoo mooie vlechtwerken levert de Europeesche industrie toch niet en zelfs de onversierde Europeesche stukken kunnen in prijs niet eens met deze wedijveren.

Men laat de producten van Japanschen huisarbeid rustig de wereldmarkt beheerschen, terwijl in Indië, dat onder dezelfde gunstige voorwaarden (goedkoop arbeid en materieel) kan leveren, een breede verzorging van den inlandschen arbeid nog steeds tot de vrome wenschen blijft behooren!

Congrès internationale d'Expansion Economique Mondiale.

Het congres van bovenstaanden naam, dat omschreven zou kunnen worden als: *wereld-samenkomst ter bespreking van de algemeene uitbreiding op huishoudkundig gebied over den geheelen aardbodem*, zal, zooals reeds kort na de aankondiging uit Brussel op 7 Maart j.l. door ons werd vermeld, **den 21sten dezer, te Bergen (Mons)** worden geopend onder de bescherming van den Koning der Belgen en onder voorzitterschap van den Minister van Staat, *Beernaert*. Wij brengen dit thans in herinnering, omdat ook nu nog belangstellenden zich als lid kunnen doen inschrijven bij het bureau van het Congres, 8 rue de la Loi te Brussel, tegen een bedrag van 20 franken, dat recht geeft op een exemplaar van het te drukken verslag der vergaderingen.

Wijlen de voorzitter onzer redactie, die deel uitmaakte van de permanente commissie, benoemd na het internationale congres van koloniaal maatschappelijk werk (Sociologie Coloniale) in 1900 te Parijs gehouden, heeft het, ook ter wille der beginselen door Oost en West voorgestaan, zeer betreurd, dat zijne pogingen reeds in den zomer van 1904, in vereniging met die zijner medeliden, de heeren Le Myre de Vilers te Parijs en Camille Janssens te Brussel, aangewend om zulk een Congres te Luik te doen houden, welke aanvankelijk gereedelijk ingang vonden, — niettegenstaande de Congo-kwesties soms als een struikelblok in den weg schenen te staan —, ten slotte toch schipbreuk hebben moeten lijden, door het in Februari j.l. van Belgisch-Regeeringswege genomen besluit: het in hoofde dezes genoemd congres niet te schrijven, waarbij ook de koloniale belangen ondergebracht zouden worden.

Deze samenkomsten zijn n.l. in 6 sectiën verdeeld: I Enseignement, II Statistique, III Politique économique et douanière, IV Marine, V Expansion civilisatrice vers les pays neufs, VI Moyens et agents d'expansion, waarvan de voorlaatste aan de bespreking van het maatschappelijk werk in de koloniën zou kunnen worden gewijd. Gaan wij echter de onderverdeeling dier sectiën na:

1°. Moyens de nature à provoquer et à faciliter l'expansion civilisatrice;

2°. Recommandations pratiques quant à l'organisation et la réalisation de missions et explorations dans les pays neufs;

3°. Questions concernant la situation matérielle et morale des agents coloniaux, et questions spéciales; dan komt 't ons voor, dat hiervoor al heel weinig plaats is ingeruimd, tenzij onder het allerlaatste punt «bizondere vraagstukken» véél zal worden behandeld in den geest van het «congrès de sociologie coloniale».

Over het algemeen lijkt ons dit program meer ingericht op het naar voren schuiven van de belangen der koloniseerende volkeren, dan van die der koloniën, bezittingen of protectoraten zelve. Mochten de verslagen van het verhandelde anders uitwijzen, zoo zullen wij dit natuurlijk met vreugde aan onze lezers mededeelen.

En mocht een der leden van «Oost en West» die het congres gaan bijwonen, enkele zijner (harer) indrukken aan ons blad willen zenden, zoo zullen deze ten zeerste welkom zijn.

Oost-Indische Berichten.

Den 19en Augustus j.l. had de **feestelijke inwijding plaats der Irrigatie-werken bij Kepandjen**. De ingenieur *Ypelaar*, chef der vijfde waterstaatsafdeeling, heette de talrijke aanwezigen welkom en geleidde hen daarna naar de syphon, een der grootste in de geheele wereld, gebouwd over een diep ravijn.

Deze syphon over de Kali Ketro bij Kepandjen, is het hoofdpunt der Molekwerken.

Uit Lamongan wordt daarentegen aan de *Locomotief* geschreven, dat men aan de z.g. **gewijzigde Solo-valleiwerven** wil gaan tornen.

Zooals men weet, werd na de staking der Solo-valleiwerven een seetie daarvan met eenig technisch en administratief personeel naar Lamongan overgebracht, met de bedoeling om deze afdeeling zoo mogelijk voordeel te doen trekken van 't geen reeds tot stand was gebracht door de Solo-valleiwerven of wel haar te doen voorzien van bevoelingswater. Zoo werden *wadoeks*, groote regenwaterreservoirs, aangelegd voor de bevoering van velden en werd de Kali Lemong uitgediept en verbreed, tot wering van de periodieke zware overstromingen in den westmoesson.

Nu zou men, volgens berichtgever, voor 't een en ander geen of slechts *weinig* geld willen beschikbaar stellen; — een haast niet te gelooven bericht, daar de regering toch al te goed weet, dat Lamongan zonder irrigatiewerken er erg slecht aan toe is, getuige de herhaalde hulp der regering aan de zoo arme bevolking van die, door watergebrek, zeer weinig producerende afdeeling.

Van het ontworpen plan, om een **progressieve belasting** te heffen van de winst der suikerfabrieken, schijnt te zullen worden afgezien, schrijft de *Soer. Cl.*, op grond, dat zulk een progressie in strijd is met de gezonde belastingbeginselen. Daarentegen zal een uniforme heffing van 5 pct. over de winst der fabrieken worden geheven, als afzonderlijke bijdrage van de suikerindustrie aan den staat, naast de 2 pct. patentbelasting, die op het bedrijf drukt. De ruime winstgevendende fabrieken krijgen door deze wijze van heffing toch een aanzienlijk bedrag aan belasting te betalen.

Het blad vindt, dat er veel voor te zeggen is, om, waar Indië geld noodig heeft en dat geld toch ergens van daan moet komen, maar een bloeiende cultuur extra te laten betalen, naar mate van dien bloei een zwaarder percentage als belasting te eischen, was inderdaad wel wat te veel geëischt.

De *Mataram* weet te vertellen, dat de regering een nieuw nummer op het bezuinigingsprogram heeft geplaatst, n.l. om de tractementen van **leden der rechterlijke macht in de Vorstenlanden** door de inlandsche vorsten te doen betalen. Te Solo is men reeds daarmede begonnen en zal Djokja ook wel volgen. Z. M. de Soesoehoeman van Solo moet 2/3 gedeelte van de kosten voor zijn rekening nemen en het hoofd van het Mankeo Negorosche huis 1/3 gedeelte.

De Regeering wil nog een stap verder gaan en ook alles, wat tot nu toe, van af de inwerkingstelling van de organisatie, aan tractementen is betaald, van den Soesoehoeman terug hebben, maar hierin heeft de Vorst geen zin, schrijft het blad. Hoe dit verder zal afloopen, zal later wel blijken.

Het *Bat. Nbl.* levert een interessante illustratie op het **indische strafstelsel**. Een dwangarbeider werd betrap, of liever, liet zich betrappen op diefstal van een horloge van een anderen dwangarbeider. De man bekende het misdrijf en verklaarde daartoe te zijn overgegaan, niet uit steelzucht, maar omdat zijn straflijd bijna om was en hij liever dwangarbeider bleef.

Een ander arbeider pleegde eveneens diefstal. Ook hij bekende en gaf dezelfde reden op. En bovendien verklaarde hij nog: *dit reeds eenige malen te hebben gedaan, telkens, tegen den tijd dat zijn straf zou verstrijken*.

Beter dan ellenslange betoogen, bewijzen deze twee staaltjes, dat het strafstelsel niet deugt; dat de dwangarbeid niets verbeterends, niets afschrikwekkends heeft. Beide dwangarbeiders toch waren sedert eenigen tijd werkzaam onder het nieuwe regime, dat er op gericht zou zijn de straf afschrikwekkend te maken en aan het doel te doen beantwoorden!

De *Sem. Cl.* vestigt de aandacht op de **ergerlijke toestanden bij de pandhuispacht** en in 't bijzonder op dien te Pati, waar de pandhuishouder zijn boekje te buiten gaat, door het eigendunkelijke opleggen van boeten. Bovendien komt 't bijna dagelijks voor, dat de pandhouder het dubbel aantal dagen in rekening brengt voor de verschuldigde rente.

Legio zijn de klachten van de kleine gemeenten, maar daarvan schijnt het inlandsche bestuur zich al heel weinig aan te trekken.

Ook schreef de correspondent van de *Java-Boete* te Buitenzorg reeds eenigen tijd geleden met een enkel woord over het verderfelijke van het bedrijf der z.g. inlandsche makelaars voor de gouvernementen pandhuizen en uit dezelfde plaats wordt aan het *Soer. Hbl.* over dit bedrijf geschreven:

«De gouvernementen pandhuizen zijn voor den inlander zeker voordeliger dan de pandhuizen, vroeger door den Chineeschen pandhouder beheerd.

«Toch is er iets bij de gouvernementen pandhuizen, dat den inlander, et pour cause, een doorn in 't oog is: het makelaarsstelsel. 't Zal u wel bekend zijn, dat 't in Holland bijna onmogelijk is om, zonder hulp van een makelaar, tabak, koffie of andere productie aan winkeliers te verkoopen. 't Zelfde nu is hier bij pandhuizen 't geval. Zonder makelaar, moeten beleeners en inlossers soms dagen lang wachten, voor dat ze iets beleenen of iets inlossen kunnen.

«De makelaarscourtage is niet gering, 10 pct. voor 't beleenen en 10 pct. voor 't lossen.

«Doordat de inlander nu weet, dat hij, geen gebruik makende van de hulp van den makelaar, dagen lang soms wachten moet, voordat hij een of ander voorwerp kan beleenen of inlossen, betaalt hij de enorme courtage zonder morren. Hoe hij in zich zelf moppert, ja, wie zal dit zeggen.

«Het makelaarsmisbruik is bij het bestuur bekend, doch het meent, dat het makelaarsstelsel bij 't gouvernementen pandhuis niet strafbaar is.

«Doch als er eens goed onderzocht werd; waarom zij, die van de hulp van een makelaar gebruik maken, vlug worden geholpen, en zij die zelf willen beleenen of inlossen, soms dagen lang moeten wachten, dan zouden er naar mijn bescheiden meening zaken aan het licht komen, die wel strafbaar zijn.

«Van verschillende zijden hoorde ik klachten over 't makelaars-euvel; vooral lui, die van de naburige ondernemingen hier komen om te beleenen of in te lossen, zijn de dupe van deze aardigheid.

«Een administrateur van een land, 5 paal van Buitenzorg, deelde mij o. a. mede, dat een van de opgezetenen van dat land, drie dagen lang vergeefs aan 't pandhuis wachtte om iets in te lossen; eindelijk wachters-moede, nam hij een makelaar onder den arm, en — klaar was hij.

«Tijdens het pachtstelsel bestond het makelaars-gilde niet. Dat het thans, nu het gouvernement pandhuishouder is, welig tiert, is een bewijs, dat er iets niet in den haak is.»

Deze laatste meening is onjuist, zegt de *Java-Boete*. Ook voor de door Chineezzen gehouden pandhuizen, waar het druk loopt, zijn nu ook steeds makelaars te vinden, die de eenvoudige kampong-bewoners voor hun hulp gruwelijk afzetten.

In drie kolommen druks bevat de *Jav. Cl.* een **reorganisatie van het bestuurs- en rechtswezen** over Sumatra's Westkust, noodig geworden door de verheffing van Tapanoeli tot een zelfstandige residentie.

De betrekking van controleur voor de Ommelanden van

Padang komt daarbij te vervallen, tegen indienststelling van een aspirant; eveneens vervallen de betrekkingen van tijdelijk assistent-resident en aspirant-controleur voor Korintji en komt er bij de betrekking van controleur voor de Hoogvlakte van Toba. Voorts wordt f 1500 per jaar uitgespaard op de tijdelijke fondsen voor schrijffloonen op het bureau van den gouverneur.

Het oude liedje. Een correspondent van het *Bat. Hbl.* te Semarang schrijft dat het treurig is te zien, hoe de padi, met zooveel moeite verkregen, voor een schandprijs in handen van Chineezzen komt. Concurrentie bestaat er niet; de opkopers bepalen onderling den prijs. Zoo gaat de rijst het land uit, alle goede voornemens ten spijt: de bevolking raakt nog verder in de armoede en het slot is, dat zij van haar armoede geïmporteerde rijst moet kopen, om te kunnen leven, zoolang er nog geld is.

Gedurende de maand Mei was de toestand der bevolking overal bevredigend; maar toch bedroeg de invoer van rijst 117500, de uitvoer 128281.

Aan hetzelfde blad ontleenen wij het bericht, dat de directeur van O. E. en N. gemachtigd is, om ter Landsdrukkerij te doen drukken het Soendaneesch boekje in 2 deelen: **Piwoelgang kanoe Tani**, samengesteld door H. C. H. de Bie, adjt.-inspecteur van den inlandschen landbouw en Mas Ardwinata, inlandsch onderwijzer in de Maleische taal aan de opleidingsschool voor inlandsche ambtenaren te Bandoeng, zoodaende de eventueel noodig geoordeelde vertalingen in andere inlandsche talen. Verder om dat boekje en eventuele vertalingen kosteloos te verspreiden onder de inlandsche bevolking en kosteloos te verstrekken aan de daarvoor in aanmerking komende scholen van inlandsch onderwijs.

Door dezen maatregel worden de inlandsche scholen weer een landbouwboekje rijker, wat naar schrijver's meening hoog noodig is, daar het dessakind veel te weinig in de voor hem zoo urgente landbouwkennis wordt opgeleid.

Zooals eenigen tijd geleden ook in dit blad werd medegedeeld, werd door den heer **R. A. Eekhout** aan den hoofdagent der Kon. Paketvaart-Maatschappij vergunning verzocht, om namens haar agentschap te Palaoehaan Ratoe aan de Wijnkoopsbaai, eene cirenlairre te mogen verspreiden, vergezeld van monsters van, op inlandsche wijze bereide en aan de Wijnkoopsbaai geogoste katoen, ten einde daarmede de aandacht te vestigen op de **Katoencultuur**, en daardoor op de geheele zuidkust van west-Java. De bedoeling hiermede was tevens, om elken twijfel, ten opzichte der kwaliteit van de, tot nu toe aan de Wijnkoopsbaai geogoste egyptische katoen op te heffen en verder de reden op te sporen, waarom dat product tot nu toe op de wereldmarkt minderwaardig werd beoordeeld, dan het katoenproduct uit Egypte zelf.

Die vergunning werd verleend, onder uitdrukkelijke voorwaarde, dat door die maatschappij alleen gehandeld zou worden als eventueel vervoerster van het product, zonder zelfs iets te maken te hebben met de cultuur op zich zelf.

Thans maakt de heer R. A. Eekhout in de *Javabode* bekend, dat het vooropgestelde doel ten volle werd bereikt, want duidelijk en klaar kwam de reden aan den dag, waarom op de wereldmarkt het egyptische en andere katoenproduct van Java, in waarde werd achtergesteld bij dergelijke producten van andere landen, terwijl daarvoor terzelfder tijd de middelen werden aangegeven, om zulks in den vervolge te voorkomen. En tevens bleek, meer dan kon vermoed worden, de buitengewone belangstelling, die allerwegen gesteld werd in de pogingen tot bevordering der katoencultuur in Ned.-Indië, als een aanstaande, medetellende factor op de katoenmarkten der wereld, waarbij het slechts afhangt van de mate van initiatief van regeerings- en particuliere zijde in Ned. Indië, om den omvang daarvan te bepalen.

De bewuste circulaire werd in den loop van Mei 1905 in 't nederlandsch, duitisch, engelsch en fransch allerwegen verspreid in Ned.-Indië, Europa, Amerika en Australië, waarbij de keuze der geadresseerden geheel aan den heer E. werd overgelaten.

Deze circulaire kan thans inderdaad beschouwd worden, zegt schrijver, als een referendum, waarbij uit de verkregen beoordeelingen ten duidelijkste unaniem blijkt, welke gebreken kleefden aan de zoogenaamde monsters egyptische katoen van de Wijnkoopsbaai, gebreken, die niet hun oorspong vonden in 't product op zich zelf, maar die allen inderdaad een gevolg bleken te zijn der slechte, primitieve, inlandsche bereidingswijze, waardoor het oorspronkelijk waardevolle product mishandeld werd en daardoor in waarde verloor.

Het is die **bereidingswijze**, welke verbetering behoeft en waartoe thans alle krachten zich dienen te concentreren; het selecteren van het zaad; het planten, kweken, snoeien en onderhoud der heesters en het oogsten van het product; het zijn allen zaken, *daarnevens* van 't hoogste gewicht waar die ten volle en naar behooren door de praktijk verzorgd kunnen worden, zoodaende der inlandsche als der europeesche planters in Ned. Indië, daarbij voorgelicht en gesteund door de mannen der wetenschap van het departement van landbouw. Een voldoende maal hopen wij de ontvangen beoordeelingen, in 't nederlandsch overgezet, ook in ons blad op te nemen.

Een zeer verdienstelijk ambtenaar heeft onlangs 's lands dienst verlaten: **Raden Arja Soerija Nata Legawa**, patih van Soekaboemi.

Hij is de tweede zoon van den vroegeren hoofdpangcoeloe van Garoet: Raden Hadji Mohamad Moesa, de wel bekende figuur uit den tijd van Karel F. Holle, — schrijft het *Bat. Nbl.* — aan wien deze ontzaggelijk veel verschuldigd is geweest, voor het welslagen zijner pogingen om verbetering te brengen in den inlandschen landbouw, niet alleen in de afd. Limbangan, maar ook elders in de Preanger.

Raden Arja Soerija Nata Legawa was een vriend der Europeanen en sloot zich gaarne bij hen aan; hij bewoog zich buitengewoon gemakkelijk onder de Hollanders, wier taal hij zeldzaam correct sprak. Vele europeesche bestuursambtenaren waardeerden hem hoog, niet 't minst de vroeger resident der Preanger, Mr. C. W. Kist, maar ook menig assistent-resident en controleur stelde veel waarde en groot vertrouwen in zijn adviezen.

Ook in de opvoeding zijner zonen ging hij zijn medehoofden voor. Hij heeft er vijf.

De 3 oudste volgden de school voor zonen van inlandsche hoofden; de vierde doorliep de hoogere burgerschool met 5-jarigen cursus; de vijfde, een knaap van 12 à 13 jaren, is leerling van de hoogste afdeeling der gemengde school te Soekaboemi. De vier eerste zijn reeds in lands-betrekking.

Verscheiden malen betuigde de regering dezen hoogstaanden edelman hare waardeering; tweemaal door de toekenning van een predicat en laatstelijk wegens zijn bijzonder loffelijk gedrag bij de aardbeving te Soekaboemi.

Een lezer in Indië maakt de *Loc.* opmerkzaam op de gunstige gelegenheid, om op nieuw op te komen voor de belangen der anders, die in Nederland zoons hebben, vallende binnen de **militeerbepalingen**.

Mr. Fock, thans minister van Koloniën, is indertijd als kamerlid pleitbezorger geweest van de indische ouders. Reeds in 1902 brak hij een lans voor de indische jongelui en in 1903, bij de behandeling der staatsbegroting voor 1904, deelde hij mede: «dat thans van verschillende zijden zijne bezwaren werden beaamd en dat ook de regering hem reeds had toegegeven, dat er alle reden was, om

terug te keeren tot den toestand vóór 1901, daar de indische jongelui eigenlijk slechts per abuis door de militiewet 1901 dienstplichtig waren geworden.»

De *indische jongelui* — zoo luidde Mr. Fock's oordeel — moeten geheel worden vrijgesteld.

Er schijnen plannen te bestaan om, middels een brief, zijn Exc. te herinneren aan de meening door Mr. Fock meermalen in de Kamer geuit, **opdat de voor hunne studie in Nederland vertoevende zoons van in Indië gevestigde ouders in geen geval onder de wapenen zullen behooven te komen.**

Sedert eenigen tijd heerscht er ontevredenheid op het land **Kenajan** en twee andere ondernemingen, wordt uit Batavia aan de *N. R. Cl.* geseind. Er is door den resident te Djokja, ingevolge het landhuurreglement, een commissie benoemd om de klachten te onderzoeken.

Na de ondervinding bij Patiro opgedaan, wordt in verschillende bladen gewezen op de noodzakelijkheid van uitbreiding der staf.

De *N. Soer. Cl.* weet daarentegen te vertellen, dat er te Batavia over gedacht wordt het personeel der **Artillerie-Constructiewinkel** nog meer in te krimpen, dan men voornemens was en wel in dier voege, dat er voortaan een kapitein als directeur fungeert en een 1e luitenant als constructeur, met welken werkring vroeger een kapitein belast was.

Ook nu kunnen wij helaas! onze rubriek O. I. berichten niet eindigen, zonder treurige oorlogstijdingen te moeten vermelden: Den 18en Augustus zijn drie brigades marchaussee, onder bevel van luitenant Ten Klooster, naar **Bakongan** en **Limbang** vertrokken, met het doel de schulden aan den overval van de patrouille Donner te bestraffen. Het resultaat is nog niet bekend.

Behalve enige minderen zijn, volgens de berichten der afgelopen week, o.a. bij de omsingeling van een huis in Dadoh (**Pidië**) de luitenant **W. H. Warnsick** licht en op **Borneo**, toen de colonne Kilian beneden Moeara Benangan aan de Tewe-rivier plotseling uit een hinderlaag werd beschoten, de luitenant **A. Tissot** van **Patot swaar** en luitenant **Kilian** licht gewond.

De jongste **Doli-bladen** maken weer melding van verschillende excursiën in **Atjeh**: o. a. van de patrouilles onder de luitenanten Muller en Mastrieh, die bij **Pante Gaki Bale** een vijandelijke bende verrasten, waarbij 7 vijanden sneuvelde; deze bende berooft kort geleden Keude in Bago.

Bij een tocht naar **Djamo Ajé** sneuvelde een europeesch fuselier, terwijl de luitenant G. Holtappel licht gewond werd. Een patrouille, onder kapitein Boreel, legde in Boven Teunom 9 vijanden, waaronder een vrouw, neer; een inl. mindere werd gewond. Van een patrouille, onder kapitein Later, verdronken bij het overtrekken eener zijrivier van de Lae Alas twee Amboineezen, terwijl een mindere en 4 karabijnen werden vermist; en eindelijk legde een patrouille, onder luitenant Velsing, in Boven Meureudo den bekenden Oelama uit Salamanga Teungkoed di Aloë Koutapang neer.

Ook uit **Gajoe Loeos** kwam bericht van eene overvalling eener bende, aan den bovenloop van de Wold Nipenosan, door luitenant van Zeijl, waarbij 4 vijanden sneuvelde.

De politieke toestand in **Korintji** is, blijkens het verslag over Juni, gunstig en liet niets te wenschen over. Van de vroeger gemelde kwaadwilligen onder Pangemas Hadji Oemar en Seman, die voornemens waren de Merangin streek aan te vallen, werd nog niets vernomen. De militaire patrouille, daarheen gezonden, vertoef er nog altijd.

Officieel werd aan het departement van koloniën geseind, dat **Loewoe** ons ultimatum heeft verworpen, waarop den 11en September te **Belandai** is geland en de krachten te **Paloppo** werd bezet. Het verzet was gering, terwijl de verliezen van den vijand nog niet bekend zijn.

Betreffende **Flores, Timor en Nieuw Guinea** werd officieel telegrafisch bericht ontvangen resp.:

Dat op **Flores** de bergkampong Lekoevo, in het Larantokaesche, den 18en Augustus zonder verlies is genomen; dat de benden van den pretendent Sonnebaat op **Timor** den 19en Augustus een inval in ons districtgebied nabij Pariti deden en 32 personen vermoordden en 62 ontvoerden, en dat op **Nieuw Guinea** den 28en Augustus de politiepost te Sekar aan de Macelurgolf door Alfoor werd aangevallen en verbrand, waarbij 4 politiedienaren zijn gesneuveld.

Tot besluit nemen wij hier over wat het *Bat. Nbl.* schrijft omtrent den ontslapen voorzitter onzer redactie-commissie:

«Kolonel Van Zuylen was een twintig jaar gelede als chef van het wapen der genie hier een welbekende figuur. Het tegenwoordig geslacht kent hem meer als den man, die, bijgestaan door zijn waardige echtgenoot, de ziel is der vereniging Oost en West te 's Gravenhage. In den Indischen archipel der hofstad was de heer Van Zuylen een *der leading men* en hij wist te bereiken wat velen vóór hem vergeefs beproefden: in de harten van vele oud-Indiërs en andere Nederlanders de belangstelling voor Indië weer op te wekken. Zijn streven in deze richting heeft veel nut gesticht; er is wat meer belangstelling voor Indië in Holland, en waarlijk, als er een honderd Van Zuylen's te vinden waren, de indische zaak zou er beter voorstaan bij de nederlandsche natie!

Voor die zaak is mede zijn overlijden een groot verlies en te hopen valt slechts, dat hij door hem uitgestroonde zaad de vruchten mag dragen die hij ervan verwachtte. Zijn voorbeeld blijve allen oud-Indiërs ter navolging!

Amstelsalon * * * *

* * * * **W. H. Idzerda**

31 Laan van Meerdervoort 31

* * * * **DEN HAAG** * * * *

* **Tentoonstelling Fotografieën** *

dagelijks geopend van 10—4 uur

* **Portretten** *

* **uitsluitend uitgevoerd in onveranderlijken** *

* **kool- en gomdruk** *

West-Indische Berichten.

Suriname. Het ontwerp der verordening op de instelling eener inkomstenbelasting in de kolonie is er door. In hunne zitting van den 24en Augustus l.l. hebben de Koloniale Staten na eene behandeling, die zich over eenige zittingen uitstrekte, de verordening met algemeene stemmen aangenomen, hier en daar wel geamendeerd, maar toch in de hoofdzaken, zooals het bestuursvoorstel luidde. In dezelfde zitting van den 24en Augustus l.l. werd

door de Koloniale Staten ook het ontwerp afgedaan en goedgekeurd, strekkende tot verhooging der begroeting voor 1906 voor het in studie nemen eener verlenging van den spoorweg. Zoals gezegd, kon het niet uitblijven, dat dit voorstel in goede aarde viel bij Suriname's vroede mannen, maar we gelooven, dat er ook voor de volksvertegenwoordiging in het moederland al meer en meer voor te zeggen valt, om het aangevangen werk door te zetten.

Het, blijkens de laatste berichten, is de goudstropers, die zóo lang in preventieve hechtenis moesten doorbrengen, dat de heer Libertador Ellis daarop in een zitting der Koloniale Staten de aandacht vestigde, heeft aan het licht gebracht, dat de Sara-kreek, die buiten den rayon van den tot Kadjoe in aanleg zijnden spoorweg ligt, bij de, door de Fransen dusgenaamde "frères de la côte" erg in trek blijkt te zijn.

Tusschen haakjes: het schijnt daar aan de Sara-kreek een ruwe boel te zijn of te zullen worden, als er geen stokje gestoken wordt voor het gedoe der luijes, van wie, naar sommiger oordeel, Suriname het nu in hoofdzaak zou moeten hebben.

Onze West, zich herinnerende, dat de heer Du Bois van de Maatschappij Suriname jaren geleden al klaagde over de strooperijen nabij de Sarakreek en op nog zuidelijker terreinen, vernam van personen, die de terechtzitting in zake de goudstropers van nu bijwoonden, dat er daar in die buurt van de Sarakreek een soort vrijbuiters-leven gevoerd wordt. Een engelsche concessionaris, Jacobson, die eenige overtredingen constateerde, werd met niets minder dan doodschieten bedreigd. Men kaapte het grootste deel van zijn provisie weg, toen hij zijn magazijn een ogenblik onbewaakt liet, en op reis, in gezelschap van de politie, werden, bij een der watervallen, twee geweren van zijn arbeiders uit een boot ontvreemd.

Banjak goela, banjak semoet. Veel suiker, veel rieren, ze eens een chineesch gastheer op Java bij een feestelijke gelegenheid, waarbij het voor Jan en alleman de zoete inval is. Maar we meenen ook met alle recht te kunnen zeggen, dat waar veel goudstropers zijn, ook veel goud moet worden gevonden.

Maar, behalve goud, belooft nu ook het hont zich voor loonende exploitatie te leenen. De heer Reigersberg Versluits deelde aan de vergadering der Koloniale Staten mede, dat men bij het zoeken van een exploitabel houtcomplex langs den spoorweg zeer gelukkig was geweest. Nabij den Brownsweg is een oppervlak van naar schatting 10000 hectaren met een mooi opstroomend voor houtkap, n. l. 10 M² per hectare. Geeft dit niet goede hoop voor loonende ontginning der nog onaangetaste bosschen van "darkest Suriname"?

Men hoopt ook, dat de spoorwegverlenging dienstbaar zal kunnen worden gemaakt aan de vestiging van kleine landbouwers in het hoge binnenland, waar het niet noodig zal wezen, om zich groote uitgaven te getroosten voor het droogleggen en, zooveel als noodig is, houden der gronden voor den landbouw bestemd.

Wat die kleine landbouwersaangestie aangaat, houdt het verzoek van verschillende ex-planters, om op den voet als voor nederlandsche boerengedinen werd voorgesteld, geholpen te worden, om door landbouw-arbeid in hun onderhoud te voorzien, nog de aandacht bezig in de kolonie, en de meeste, naar wij gelooven alle bladen, hebben zich over het denkbeeld in gunstigen zin uitgesproken.

Omtrent de Javanen-nederzetting op "Johan en Margaretha", waarover in den laatste tijd weinig werd geschreven, wordt nu aan *Onze West* medegedeeld, dat er hoegenaamd geen reden is om aan het eind-succes der vestiging van Javanen als kleine landbouwers in de kolonie te twijfelen, ook niet op "Johan en Margaretha".

De, het eerst aangevoerde veertig "proefkonijntjes" waren minderwaardige exemplaren van het javaneesche rassen, terwijl er zich nog tal van andere bezwaren voordeden, voortkomende uit de reeds herhaaldelijk betoogde mindere geschiktheid van het gekozen terrein voor het doel der proefneming. De, later op "Johan en Margaretha" aangekomen javaneesche... settlers, zouden onze afrikanische broeders zeggen — bleken van een veel beter gehalte te zijn, dan die vóór hen gekomen waren. Negen hunner bezitters van vee. Vijf hebben corjalen, waarmee ze hun producten naar groote plantages vervoeren, waar die worden afzet vinden.

De Javanen, schreef men aan *Onze West*, eenmaal bevestigd zich met ernst op den landbouw toe te leggen, schijnt hooger te staan dan de Britsch-Indiër. Zijn manier van werken is over 't geheel beter, terwijl tot de eigenschappen van den Javanen zeker behoort, dat hij met een kleine oppervlakte grond weet te woekeren. Met goud-productie en aanvoer te Paramaribo en Albina wordt het nog steeds bevredigend gaan, zij 't ook niet naar de cijfers van Britsch Guyana en de andere fransche kolonie in den laatste tijd nog al eens de oogen kregen, die enkele duizenden stellen tegenover onze honderden. 't Valt nog te betwijfelen, of Suriname dit jaar wel 1000 kilogram haalt, nu gedurende de eerste 7 maanden van dit jaar de totale aanvoer te Paramaribo en Albina eene hoeveelheid aanwees van nog ruim 566 kilogram. Nog altijd vooruitgang zeker vergelijking met de ruim 385 kilogrammen van 1 Januari tot 1 Augustus 1904, maar geen vooruitgang, zoodat de koloniale kas die thans zoo heel best zou kunnen gebruiken.

De opbrengst der middelen laat nog steeds te wenschen, zoodat de opbrengst uit de opgave voor de eerste 7 maanden van dit jaar. Het succes der hondenbelasting is zoodat een voornaamste lichtpunt, afgescheiden van de f 1000,00, de goud-belasting meer opracht.

Curacao. We ontleenen aan de *Amigoe di Curacao* van 12 en 19 Augustus II. enkele vragen.

In het eerstgenoemde nummer lezen we het volgende: "Door Generaal Castro is bij decreet van 3 Augustus jl. ingetrokken een ander decreet van 23 Juni jl., waarbij verlaging van rechten werd toegestaan voor de douane van Maracaibo op ingevoerde koopwaren van eerste noodzakelijkheid en bestemd voor Tacira.

Dat is ook al weer geen voordeel voor den Curacaoschen handel; doch op de billijkheid van dien maatregel valt weinig af te dingen. Ernstiger echter zijn de geruchten, die er loopen over den nitvoer uit Venezuela van hout en papelón (blok-suiker). Men schrijft aan Generaal Castro 't voornemen toe, om tegen 1 September *speciaal voor de Antillen*, een nitvoerrecht te heffen op genoemde artikelen, die den nitvoer zoo goed als onmogelijk zal maken.

Wij veroorlooven ons hier een ernstige vraag: Licht het niet op den weg onzer Kamer van Koophandel en Nijverheid, om eens naar de oorzaken der vijandige gezindheid van Generaal Castro tegenover Curacao een ernstig onderzoek in te stellen, en zoo mogelijk die oorzaken weg te nemen? Moeten die oorzaken gezocht worden in een persoon, in een toestand, in onze Koloniale Regeering of in de Regeering van Nederland?

Zeker is het, dat zoodat het nu gaat, de handel van Curacao den ondergang tegemoet rent. En de handel is toch de levensader van Curacao. Ziedaar dus voor de Kamer van Koophandel een schoone taak, om hare werkzaamheid te beginnen.

Onder het hoofde "Ernst of fantasie?" liet de *Amigoe* den 19en Augustus daarop volgen:

"Er loopen weer allerlei geruchten over vermoedelijke plannen van Generaal Castro tegen Curacao. Wij deelen mede, wat er ons van ter oore kwam.

Men zegt, dat de veeboeten, die tweemaal per week hier aankomen op hun reis naar en van Cuba bedreigd zijn, dat als ze hier kolen innemen, zij in Venezuela geen vee meer mogen laden. Anderen weten mee te deelen, dat voortaan schepen, die niet in Venezuela gebouwd zijn, geen venezolaansche vlag meer zullen mogen voeren.

Deze maatregel is alweer fataal voor onze kleine scheepvaart.

Weer anderen verzekeren, dat nu de Fransche Kabelmaatschappij in hoogste instantie haar proces met de Venezolaansche regeering verloren heeft, Generaal Castro zelf een onderzoekende kabel gaat leggen, waardoor Curacao heelmaal van Venezuela geïsoleerd zou worden. Arme koloniale kas in dat geval, daar er dan aan de Kabelmaatschappij zal bijbetaald moeten worden, in plaats van een surplus te ontvangen!

Zou werkelijk de bedreiging vroeger door Guzman Blanco gedaan, dat n. l. "Curacao in een visschersdorp zou veranderen", nu in vervulling gaan?

Wij herhalen hier onze vraag: Aan wien de schuld?"

Toch niet aan hen, die vergaten de bakens te verzetten, toen het getij verliet?

Van Vreemde Koloniën.

Wat 'n goed voorbeeld vermag. Op het ogenblik, nu de pest wederom tal van slachtoffers in Britsch-Indië eischt, betreurt men het van overheidswege ten eerste, dat er zulk een tegenweer onder de inlandsche bevolking bestaat tegen de inenting.

Die tegenweer heeft, behalve uit godsdienstige overwegingen, ook zijn grond in het incident van Mulkowal in den Pendsjab, waar in 1902 negentien lieden na de inenting aan de klem overleden, een treurig begin van de groote inentings-campagne, waartoe het bestuur besloten had naar die door dit incident al ras werd onderbroken. Bedoeld besluit deed zware eischen aan het pestlaboratorium te Parel stellen, waardoor men hier, om spoediger aan de aanvragen te kunnen voldoen, de toevoeging van eene ½ percents-oplossing van carbol aan het serum achterwege liet. Op eene of andere wijze schijnen nu in het, voor Mulkowal bestemde serum, sporen van tetanus te zijn gekomen, welke het gezegde effect teweeg brachten.

Wel is waar wordt nu weer gebruik gemaakt van de, door het gouvernement aangeboden gelegenheid om zich door toediening van het pestserum tegen een aanval van die gevreesde ziekte met vrij groote zekerheid te vrijwaren, maar de lieden komen slechts schroomvallig en in veel te geringen getale zich aanmelden.

Zoo was het ook in Sangli, waar kapitein Burke met het bestuur is belast. Hij riep, toen het seizoen naderde waarin de pest gewoonlijk in Sangli in den omtrek uitbreekt, zijne ambtenaren bijeen en legde hun uit, dat inenting het eenige middel binnen het bereik van arm en rijk was, en verzocht hun dit hun ondergeschikten op het hart te drukken.

De ambtenaren beledigden toen een vergadering en kwamen eenparig tot het besluit om een dag vast te stellen, waarop zij zich zelve aan de inenting zouden onderwerpen. Op den bepaalden dag had zulks dan ook plaats. Kapitein Burke was mée onder de eersten.

Het voorbeeld, door de ambtenaren gegeven, had onmiddellijk het gewenschte gevolg. In minder dan veertien dagen tijds hadden tweeduizend personen — mannen, vrouwen en kinderen — zich doen inenten en nog steeds kwamen de lieden, zonder eenigen drak hoegenaamd, toestroomden om de heilbewerking te ondergaan.

Een tuchtsschool in Indo-China. De volgende circulaire werd door den luitenant-gouverneur Rodier van Cochinchina tot de gewestelijke bestuurschouffenden onder zijn ressort en de burgemeesters van Saigon en Cholon gericht: "Ik heb de eer U mede te deelen, dat de tuchtsschool,

ingevolgd besluit van den 9n Augustus 1904, naast het landbouw-station van Ong-Yem in de provincie Thudan-mot opgericht, den 1n September aanstaande hare poorten zal openen voor de eerste inwonenden.

Ik verzoek U mij voor den 8n Augustus aanstaanden te doen weten: het aantal kinderen, dat gij in die instelling uit Uw ressort wenscht te zien opgenomen; en te dien aanzien rekening te houden met de bepaling in het eerste artikel van genoemd besluit betreffende de categoriën van jeugdige Aziaten, die in de tuchtsschool moeten worden opgenomen.

Ik breng U in herinnering dat de kosten van installatie en onderhoud der straf-richting tot Ong-Yem voor drie-veertien worden gedragen door de gewestelijke budgetten, in evenredigheid hunner middelen, ongeacht het aantal jeugdige gevangenen, dat uit elk district zal worden gezonden."

Den 3n dezer maand is de tuchtsschool van Ong-Yem door den luitenant-gouverneur Rodier, in tegenwoordigheid van verschillende fransche en inlandsche autoriteiten geopend.

Men verwacht in Cochinchina veel goeds van deze jeugdige instelling voor de verbetering van het moreel van het jongere geslacht.

De behandeling der Chineezen in de Randmijnen. „De zending van den heer van der Stadt naar China in het belang van de werving van arbeiders voor de gouvernementen-tijmijnen op Banka is mislukt", werd onlangs uit Batavia aan de pers in het moederland gezegd. 't Was den heer v. d. S. niet gelukt den siechten roep, die van Banka uitging, te niet te doen.

In de Randmijnen in Transvaal komen de Chineezen evenwel met duizenden tijdelijk aan. Ze moeten 't daar dus wel heel wat beter hebben dan op Banka?

Hooren we eens even, wat de *Morning Leader* over de behandeling der chineesche koelies te Johannesburg van zijn johannesburgschen correspondent vernam.

Eerst iets over de geeseling:

„De koelie met een chineeschen politie-agent ter weerszijde, wordt op tien passen voor den rechter gebracht. Daar blijft hij staan, ontdoet zich op bevel van een politie-agent van zijn pantalon en legt zich plat op zijn buik. Een der agenten houdt zijn voeten vast, en ander grijpt hem in den nek. Dan begint de strafvoering, waarbij men zich bedient van een zwaren lederen riem, aan het einde van een houten steel, ter lengte van een meter. Al naar de gegeven instructiën worden de slagen zacht of krachtig toegebracht. Begint de delinquent na de eerste slagen tegen te spartelen, dan zet een derde politie-agent dezen zij voet op den rug, totdat de den man toegedachte dosis geheel is toegediend.

En andere manier van geeselen heeft plaats met een korten bamboe-stok. De koelie, tot op het middel ontleed, zit gekniemd, met het hoofd ter aarde gebogen. De man, die het vonnis voltrekken moet, knielt naast den delinquent en slaat hem met ongelooflijk vlug op elkaar volgende slagen tusschen de schouders. De slagen, schijnbaar licht, altijd op hetzelfde punt neerkomende, veroorzaken een roode kneuzing, aanzwellend tot de huid barst."

Welken omvang de toepassing der straffen in de Randmijnen heeft aangenomen?

„Op 'n avond in het begin van dit jaar heeft men niet minder dan 56 koelies gestraft, met 5 tot 15 slagen.

In een andere mijn werd elke koelie, die niet een zekere hoeveelheid arbeid geleverd had, geranseld, zoodat de menschen er ziek van werden en 'n heelen dag onbekwaam waren voor den arbeid. Men gebruikte 'n sjambok, waarmee een chineesche politieagent de partes posterioris van den delinquent bewerkte, zoodat dat het vloeien van bloed aan de strafvoening 'n einde maakte. De koelie, die zijn straf had ondergaan, mocht zijns weegs gaan, maar eenmaal gezeten, konden de meesten niet meer opstaan, zoodat velen tot herstel naar het hospitaal moesten worden gezonden.

Bovendien heeft men enkele wijzen van straffen uit het Verre Oosten overgenomen. Een der meest geraffineerde straffen bestaan daarin dat men om den linkerpols van den koelie een dun touw bindt, dat verbonden is aan een stok op 3 meters boven den grond. De lengte van het touw is zoo, dat de koelie op zijn teenen moet staan, wil hij niet aan den pols opgehangen zijn. De koelie blijft gewoonlijk twee uren in die positie.

En andere straf bestaat daarin dat men de Chineezen volkomen naakt met hun staart aan 'n paal bindt, en daar aan de spotters der kameraden, maar ook aan weer en wind, zon en regen, bloot stelt."

Doux pays! En toch prefereren de Chineezen den arbeid in de Randmijnen, boven dien op Banka. De toestand moet dus wel zeer ergerlijk op dit eiland wezen? Of zou er iets anders achter steken en zouden wij, niet voor de eerste maal, den concurrent op de arbeidsmarkt in de kaart gespeeld hebben? Zoo is het.

De Duitschers in Afrika. Een polemiek op het oogenblik tusschen verschillende duitse bladen gevoerd werpt een zonderling licht op de wijze, waarop de Duitschers hunne koloniën, met name Kamerun, tot ontwikkeling trachten te brengen. Die polemiek vond haren grond in 'n twistgeschrift tusschen de "Süd Kamerun Gesellschaft" en een kleinere maatschappij die zich de concessie zag toegewezen voor het verkeer tusschen de kust en het binnenland van Kamerun. Elk der maatschappijen brengt ten opzichte van de andere zaken aan het licht, waarin waarschijnlijk de oorzaak moet worden gezocht voor den opstand der inboorlingen van Kamerun.

De grootste van de twee maatschappijen legt der kleinere zuster ten laste, dat zij van de kust naar het binnenland karavanan uitzendt, dikwerf tot 2000 hoofden tellende, avonturiers veelal, die de dorpen waardoor zij

trekken letterlijk verwoesten, door de inboorlingen uit hunne woningen te verjagen, die zelve te betrekken om er te rusten en er alles te vernielen wat niet goed genoeg is om te worden gestolen, door de vrouwen weg te voeren en allen te doodden of te mishandelen die het ook maar wagen 'n schijn van tegenstand te bieden.

Bovendien maken die karavanan zich schuldig aan het plunderen der caoutchouc bosschen, in die mate, dat waar zij zich eenmaal vertoond hebben een tweede oogst van de bosschen uitgesloten is.

De aldus aangevallen maatschappij wijst de aanklacht der "Süd Kamerun Gesellschaft" levendig terug en doet daarbij 'n boekje open over het optreden dezer maatschappij.

De negers, zegt zij, worden om een niets gedood, en nog zeer onlangs heeft de Maatschappij een bloedige expeditie nitergest tegen den stam der Yaws, om de lieden te dwingen een som van 100000 marken te betalen, die de stam niet schuldig was. De rivierbooten der Maatschappij hebben het visschersbedrijf der inboorlingen vernietigd, die daardoor zeer groote schade hebben geleden, welke niemand hun vergoeden zal."

Hier heeft men nu de treurige gevolgen van de groote landconcessiën in sommige duitse koloniën gedaan, zonder dat de noodige maatregelen werden of konden worden getroffen nit gebrek aan fondsen om van bestuurswege deugdelijk toezicht te oefenen op handel en wandel der betrokken maatschappijen.

Arbeid in Britsch-Indië. Uit het jongste verslag van den inspecteur der fabrieken, Martin, in de engelsch-indische provincie Bombay, blijkt dat de aandacht van dien hoofdamtenaar gevallen is op den toestand der arbeiders in de katoenfabrieken, waar sedert de invoering van het electrisch licht bij de uitoefening van het bedrijf, de arbeiders al langer en langer worden aangehouden, zoodat nu in sommigen fabrieken te Bombay de werkdag reeds tot 15 uren, waarvan 14½ voor werkelijke arbeid, is opgevoerd. Reeds in 1899 was de aandacht der regeering op dezen misstand gevallen, maar tengevolge van den stilstand in de industrie besloot zij zich van maatregelen te onthouden, die de industrie en daarmede ook het middel van bestaan voor duizenden en duizenden arbeiders zouden bedreigen. De heer Martin is evenwel van oordeel dat het zoo niet langer gaan kan, wil men niet de gezondheid der arbeiders in gevaar gebracht zien. Reeds is der engelsch-indische regeering het verzoek gedaan om eene regeling te treffen betreffende het aantal uren van den werkdag.

Het blijkt evenwel o. i. uit het vorenstaande, dat er in Bombay meer dan handen genoeg zijn voor de katoen-industrie, het gevolg der verplaatsing ook daar van de landelijke bevolking naar de steden, waardoor inteedeel voor het landelijk bedrijf handen te kort beginnen te schieten. Hierop is ook van invloed de trek der Britsch-Indiërs naar buiten, tot voor korten tijd naar Natal en andere deelen van Zuid-Afrika, nu nog naar West-Indië, de Straits Settlements en sedert eenigen tijd ook naar Britsch Oost-Afrika, waar tengevolge van de aanmoediging der engelsche autoriteiten reeds eenige landhouw-koloniën van Britsch-Indiërs zijn gesticht, en hiervoor o. a. in de *Times of India* een zeer enthousiastisch artikel werd geschreven, waarin Oost-Afrika als het Amerika voor de Indiërs werd aangemerkt.

Welke gevolgen dit tekort aan handen op het platteland in het Westen van Voor-Indië heeft teweeggebracht, leest men b. v. uit het hoogst merkwaardige verslag van den Collector van Khandesj, Curtis:

"Dertig jaren geleden waren de arbeiders ten plattelande in West en Centraal-Kandhesj, — het is onmogelijk de feiten te verbloemen — slaven van de inlandsche grondeigenaars, jaar in jaar uit, genoodzaakt om als lastdieren te werken, dikwerf, zelfs slechter behandeld dan het dier, waar men hun het noodige voedsel onthield om gezondheid en kracht te bewaren.

De rayats — men kan 't in de rapporten van toen van sir Charles Pritchard en majoor Probyn lezen — dwongen of overreedden den onwetenden arbeider tot het teekenen van een contract, en verkregen dan de officieele sanctie dezer contracten van den civielen rechter, waardoor de arbeider met zijn vrouw en familie feitelijk tot pandeligen van den inlandschen grondeigenaar werden gemaakt. Sir Charles Pritchard, toen Assistent-Collector, deed al het mogelijke om verbetering in dezen toestand te brengen. In een rapport, dat nu klassieke waarde heeft bekomen, waarschuwde hij de regeering dat de slaaf zou opstaan, indien geen verbetering in zijn lot werd gebracht. Men wil dat hij nog verder ging dan enkel te rapporteren — onde lieden uit het Westen hebben mij gezegd dat zij hem op den heuvel bij Nandubar hebben zien staan voor duizenden rayats en dagloonen, die hij daar had bijeengeroepen om geschillen uit den weg te ruimen, en met eigen handen de tafelen der wet brak. m. a. w. de bundels contracten verscheurde, die de arbeiders tot slavernij doemden. De regeering evenwel bleef onbewogen en deed niets. Dertig jaren zijn sedert verloop en de rollen zijn omgekeerd. De arbeider is de meester, de rayat is de smeekeling geworden. De eerste vraag en krijgt wat waarschijnlijk een hooger loon is, dan ergens in het binnenland van Indië wordt betaald."

Valt hieruit niet eene les te putten? Wat zou geschied zijn zoo de regeering aan den, zeer vergeeflijken en begrijpelijken drang van ambtenaren als sir Pritchard had toegegeven? Zou de evolutie, die nu geleidelijk zonder schokken de vrijmaking van den arbeider bracht, tot het zelfde gewenschte resultaat hebben geleid, zonder in de inlandsche maatschappij aanleiding te geven tot beroeringen, welke het succes van de maatregelen in de waagschaal zouden hebben gesteld?

ADVERTENTIËN.

Over te nemen

een **GRAMOPHONE** met zeer zuivere **microphone** en 15 groote platen, waarvan enkele aan 2 kanten bespeelbaar, voor **40 gulden**. Te bevragen Bureau van dit Blad.

W. POPPINK.

REISARTIKELLEN.

Prof. Dr. PEEMANN, te Bonn.

Dat het matig genot van een glas goeden wijn schadelijk zou kunnen zijn, geen mensch die 't in allen ernst zou **durven beweren**.

En al zou iemand ooit zoo'n meening aan den man willen brengen, dan behoefte toch **geen verstandig mensch** 't te gelooven.

(Prof. Dr. PEEMANN, te Bonn.)

Gelooven doet 't vast niemand, die kent den zuiveren, belegen tafelvijn Rioja Alta, f 0.80 de fl., f 16.50 de 24 fl. van C. L. DROSSAERS te Den Haag, Plaats 24.

Depôt: Restaurant „Oost en West", Laan van Meerdervoort 195.

Agenten: VAN ALPHEN JR. te Bandoeng, J. B. D. v. KETWICH te Klaten,

INKOOP van OUDE en INDISCHE BRILLANTEN. Speciaal adres voor verschipen van Brillanten. Geeft hoogste waarde voor Parelen en andere Edelgesteenten. **N. BLOM. Amsterdam, N. Heerengracht 9.**

REPATRIEERENDEN.

Compleete meubileringen in Huur.

Voor benedenhuizen van af f 15 p. md „bovenhuizen „ „ - 25 „ Voor geheele woningen na overeenkomst.

INLICHTINGEN OMTRENT WONINGEN etc. OP AANVRAAG.

Meubelfabriek en Magazijnen v/h **CORSMIT BROSSOIS & Co. WAGENSTRAAT 18. — DEN HAAG.** SPECIAAL ADRES VOOR COMPLETE MEUBILERING.

Ziet Étalage's

van Meubelen, Naaimachines, Schilderijen, Spiegels, Kleeden, Pendules met Coupes en Candelabres, Goud, Zilver, Diamant enz enz.

Beslist goedkoop en solied adres. **87. Helmersstraat 87 en 62 overzijde. Verkoop- en Inkoophuis.**

DRINKT **HUBERTUS' SPRÜDEL** De Kroon der Tafelwateren. Het Goedkoopst natuurlijk Bronwater. Heele flesschen of kruiken 16 ct. Halve „ „ „ 13 „ **Alom verkrijgbaar.** Hoofddepot voor Nederland en Koloniën: **H. F. KRUMMEICH Bierkade 5a, DEN HAAG.** TELEPHOON 997.

J. K. STADHOUDER.

Hoofddepot Brouwerij 't Haantje. De bieren worden Isobarometrisch getapt. (De meest Hygiënische methode.)

Mineraalwaterfabriek 't Haantje. LIMONADE SIROPEN. En gros. WIJNHANDEL. En détail. **v. Limburgstroomstr. 30.**

Pension Buchner.

Laan van Meerdervoort 198, hoek PERPONCHERSTRAAT Den Haag. Logies te verkrijgen per maand, per week en per dag. Volledige Badinrichting in huis.

EDUARD PELGER,
MAGAZIJN VAN
HEERENHOEDEN.
Prinsestraat 39,
1ste huis naast de Brandweerkazerne,
's-GRAVENHAGE.

BLOUSES. COST. ROKKEN.
A. LANGEMEIJER,
den Haag, Hoogstraat.
Dames- en Kinder-Confecties,
JAPONSTOFFEN.
TAILLE COSTUMES,
gemaakt en naar maat.
ELEGANTE COUPE.
BILLIJKE PRIJZEN.
Eigen Ateliers.
JUPONS. PEIGNOIRS.

En gros. En détail.

Hoofd-Depôt
voor
's-Gravenhage
van af
15 October 1884,
van het
ECHTE
Prof. Dr. G. Jaeger's
Normaal-
Ondergoed,
voor
Heeren, Dames en
Kinderen,
in Zomer- en
Winter-qualiteit,
uit de Fabriek der Heeren
Wilh. Bengel Söhne, Stuttgart,
tot de laagste prijzen.
Lijders aan Jicht en Rhenmatiek ten
zeerste aanbevelen.

A. VAHLE & Co.
DEN HAAG, Hoogstraat 14,
— Telefoon 2470. —
ROTTERDAM, Hoogstraat 340.
— Telefoon 2937. —
Opzichtzending franco door geheel
Nederland.

's-Gravenhaagsche
Crediet-Vereeniging en
Depositokas
Den Haag — Buitenhof 46.

Waarborgkapitaal en Reserve
f 400.000.

Directie:
Mr. I. B. VAN BERCKEL — J. L. DIETZ.
Commissiehandel in **Effecten en Coupons.**
Credieten tegen persoonlijk of zakelijk
onderpand. Verhuurt **Safes** in den brandvrijen
kelder. Plaast gelden à **deposito**, in **chèque-
rekening**, in de **spaarkas**.
Fourniert tegen zeer voordelige koersen **Traites**
op de belangrijke plaatsen in **Ned. Indië**.
Verstrekt alle gewenschte inlichtingen.
Kantoortijd 9—3 uur.

H. HOLLENKAMP en Co.
Vijzelstraat, hoek Keizersgracht, Amsterdam.
Telefoonnummer 1118.

SPECIAAL ADRES voor de **Levering van**
OOST- EN WEST-INDISCHE UITRUSTINGEN.
alsmede **Civiele en Militaire Uniformen.**

Bekroond met de **Gouden Medaille**, hoogste onderscheiding, voor
Uitrustingen voor de Tropen, de **Zilveren Medaille** en **2de Prijs** voor de
Gala-, Militaire- en Civiele Uniformen op de Tentoonstelling van **MODE en REFORM**,
September 1905, Amsterdam.

C. HOYNG,
Den Haag. — Utrecht.

Geïllustreerde Prijscouranten worden gratis op aanvraag toegezonden

Echt Chineesche Thee,
speciaal aanbevolen aan Indische familie's.

Chaussures Françaises et Américaines.
A. KOGELS & ZON,
PRINSESTRAAT 56. TELEFOON 2825.

Speciale verzending
naar de Tropen.

Lambert Waterreus,
Sumatrastraat 279, b/d Bankastraat, Den Haag.
TELEPHOON 1447.

Koloniale waren - Comestibles.
Importeur van Indische Ingredienten v/d Rijsttafel.
ONTVANGEN: Honing in de Raat in glazen dozen.
Lemon Cheese jam (Kennemerland).
Rademaker's & Kreapellen & Holm's Eikel Cacao.
etc. etc.

De Firma TER MARSCH & Co.
Hofleveranciers te ROTTERDAM
levert, onder nevensstaand Fabrieksmerk, uitsluitend
prima kwaliteit
Vleeschwaren, Soepen, Sausen, Hammen,
ENZ. ENZ.
Vraagt uitgebreide Prijscourant voor Export of Binnenland.

AUG. SVELKOU,

Voorheen **J. VAXELAIRE & Co.**
AMSTERDAM. BATAVIA.
SINGEL 429, 31, 33, 35, hoek HEILIGEWEG,
AMSTERDAM.

Het eenige adres in geheel Nederland.
Met **FILIAAL** te **BATAVIA „Rijswijk”**.
Speciale Inrichting voor
INDISCHE UITRUSTINGEN.
UNIFORMEN voor HH. Ambtenaren, Officieren van het O.-I. Leger en Marine.

Door veeljarige eigen ondervinding, tijdens mijn verblijf te Batavia, ben ik in staat alle Kleeding volgens de eischen, voor Indië gesteld, te leveren. Te Amsterdam worden dezelfde gegarandeerde kwaliteiten **Linnen, Drill en Khaki Costumes**; alsook speciaal voor de Tropen geschikte **Fantaisie- en Ceremonie-Costumes** geleverd, als te Batavia. Daar hier in Nederland uitrustingen geleverd worden, die in Indië gekomen, totaal onbruikbaar blijken te zijn, (alleen uit gebrek aan ervaring op dit gebied), is eene garantie, zoowel te Amsterdam als te Batavia door mij verstrekt, van zeer groot belang. Door het bestaan van mijn zaak hier te lande, zijnde dezelfde als die te Batavia, is het bezwaar van hier in Europa zijn Uitrustingen te koop opgeheven.

Geïllustreerde Prijscourant franco op aanvraag.

„Arnhem” Levensverzekering-Maatschappij
„ARNHEM”.

Directie: Th. LIEFRINCK, P. A. BOONE.
Generaal-Inspecteur: C. A. VAN DER HUUCHT, te 's-Gravenhage.
Inspecteurs: H. N. STAKMAN te 's-Gravenhage; G. O. A. VUNDERINK te Groningen;
H. VEDER te Arnhem; J. P. PUNT te Breda.
Bijkantoor te Batavia, Directeur J. WILDEMAN.

Groothertoginnelaan 103.

Heden en volgende dagen
telkens van 10—4 uur,

is te zien en over te nemen:

- 1 Divan, verstelbaar hoofdeinde, f 25.
- 1 Gaslamp met zijden kap f 8.
- 1 blauw Salon-Ameublement, Canapé 2 Cra-pands, 6 Rugstoelen, f 140.
- 1 zeldzaam fraaie Selonkast f 70.
- 1 Pendule met Coupes, in marmer, f 10.
- 1 eiken draaib. Boekenstandaard f 18.
- 1 eikenhouten Boekenkast f 33.
- 1 eikenhouten Buffet f 30.
- 1 eikenhouten Tafel f 20.
- 6 eikenhouten Kussenstoelen f 25.
- 1 Gaslamp, schuivend, zeer fraai, f 8.
- 1 Bureaustoel f 12.
- 1 Gaslamp, zonder reuk, f 4.50.
- 1 eiken Eettafel, 2 bladen, f 30.
- 12 Jap. Kop en Schotels f 4.
- 1 Jap. Theetafel, 2 bladen, f 5.
- 1 mooie Speelstoel, speelt zuiver, f 14.
- 1 Slaapkamerspiegel f 2.
- 1 eiken Spiegel met schilderwerk f 4.40.
- 1 paar blauwe Vazen f 2.25.
- 1 keurige Portemanteau f 5.
- 1 losse mahonie Linnenkast f 30.
- 1 massief eiken Dressoir f 21.
- 1 groote noten, geslepen Spiegel f 6.50.
- 1 paar mooie Gravures f 4.
- 1 echt Japansch Servies, 12 kop en schotels, suiker-, trek- en melkpot f 17.
- 1 axminster Karpet, grootste maat, zijde 4 x 5 el, fraai dessin f 22.
- 1 zeer schoon Meisje op Zuil f 3.
- 1 Gaslamp voor Salon, 2-pits en geel zijden Kap, schuivend f 13.
- 1 Jap. vierdeelig Kamerschut f 6.50.
- 1 mooi Im. Smyrna Beddekleedje f 1.75.
- 1 Japansche Canapétafel f 5.
- 1 Gasganglamp met Ballon f 3.
en nog enkele artikelen.

Alles te zien en over te nemen:

Heden en volgende dagen
telkens van 10—4 uur,

Groothertoginnelaan 103

alwaar ook te bevragen is het zeldzaam solide en comfortabele ingerichte Bovenhuis Hollanderstraat 28, bevattende 13 Kamers en zeer vele Hang- en Legkasten.

PRIVAAT- EN CURSUSLESSEN
in **TEEKENEN** en **SCHILDEREN.**

Voor **jonge Meisjes, Dames en Heeren** met **olie- en waterverf** op voorwerpen als hout, glas, satijn, fluweel, linnen, vuurschermen, kamerschermen, photo's. — Boetseeren met caoutchouc op vazen, bloempotten enz. Brandschilderen op houtvoorwerpen, kussens v. fluweel, laken enz. Sepia borden en tegels. Stilleven en bloemen n. d. natuur enz.
Ruim 200 voorbeelden v. bloemen, landschappen, vogels, vruchten en figuren worden in bruikleen gegeven.

Atelier Welmarstraat 52.
CONSTANCE VAN TRICHT,
Leerares Middelb. Ond. Teekenen.

A. A. KNUIJVER & ZONEN
Hofleveranciers

van H. M. de Koningin en H. M. de Koningin-Moeder.
Gedempte Raamstraat 11-12,
'S-GRAVENHAGE.

Ned. Fabriek van
Banieren, Vaandels, Militaire Borden, etc.

Inrichting voor 't borduren van
Lambrequins, Stoelzittingen, enz.
Uitgebreide Weverij en Passementfabriek
voor de vervaardiging van **Franjes, Be-brasses en Agrementen** in solide qua-
teit en iedere verlangde kleur.

CONCURREERENDE PRIJZEN.

Indisch Restaurant.
VEREENIGING OOST EN WEST
L. v. Meerdervoort 195.
Telefoon 2655.

Indische Kokkie,
Plat du jour f 0.80, na 4 uur f 1.—
DINERS van f 1.50.
Uitzending van Dinners en allerlei Schotels

H. VAN ROOY,
Amerikaansch- en Fransch Schoeisel.
Bankastraat 4 L, Den Haag,
naast de Melkrichting „de Sierkan”.

Stoomvaart-Maatschappij
„ROTTERDAMSCH LLOYD”

Maidienst tusschen Rotterdam en Nederlandsch-Indië

in verbinding met de diensten der
Koninklijke Paketvaart-Maatschappij

	van Rotterdam.	van Marseille.	te Port-Said.	te Padang.	te Batavia.
	1905	1905	1905	1905	1905
Lawoe	30 Sept.	12 Oct.	17 Oct.	6 Nov.	8 Nov.
Ophir †	14 Oct.	26	1 Nov.	20	22
Gedé	28	9 Nov.	14	4 Dec.	6 Dec.
Sindoro †	11 Nov.	23	28	18	20
				1906	1906
Salak	25	7 Dec.	12 Dec.	1 Jan.	3 Jan.
Wills †	9 Dec.	21	26	15	17
		1906	1906		
Ardjoeno	23	4 Jan.	9 Jan.	29	31
	1906				
Goentoe †	6 Jan.	18	23	12 Febr.	14 Febr.

† 1e klasse midscheeps. 2e klasse in de campagne.
De Hoofd-Agenten: **Ruys & Co., Rotterdam.**
De Agenten: **Eijkensluyters & Tromp, Anna Paulownastraat 11, 's-Gravenhage.**

den Haag
Pension Koninginnegracht 47
geopend geheele jaar.
H. W. G. ROOSEBOOM.

Nice
Pension Hollandaise
VILLA NINE.
Avenue Auber
geopend NOVEMBER—JUNI.
H. W. G. Rooseboom—H. E. van Blommestein.

Teeken- en Schilderlessen
in Olieverf, Pastel en Aquarel
DOOR
Mej. Clasina Neuman,
VERLENGDE SUEZKADE 136.
Eigen atelier voor leerlingen.
Spreekuur: Maandag en Donderdag v. 1-5.

18 à 20 pCt.
De naaml. vennootschap
Verbruiksvereeniging
INSULINDE,
2e Schuijstr. no. 1,
verkoopt à contant
KRUIDENIERSWAREN en
COMESTIBLES 18 à 20 pCt.
beneden de gewone winkelprijzen.
Vraagt prijscourant.
De Directeur,
E. C. SENGER.

INTEEKEN BIJLET.

De ondergeteekende
wonende te _____ wenscht
donateur-trie te worden der Vereeniging
lid _____
„Oost en West” tegen een jaarlijksche
contributie van f _____
den _____ 190
Straat of gracht. _____ Handteekening.

Men kan eene evolutie in de hand werken, maar niet daartoe dwingen zonder den geregelde gang van zaken in de maatschappij in gevaar te brengen. Verbetering van onderwijs en tal van factoren, die hun invloed uitoefenen op 'n volk, dat uit eeuwenlang slaap ontwaakt, kunnen die evolutie in de hand werken, daartoe te dwingen zou gelijk staan met een slaadronkne los te laten aan den rand van een afgrond.

Dertig jaren beteekenen veel in het leven van den mensch, in het leven der volkeren zijn zij een niets, zóó voorbijgegaan, en vergeten ook het leed van voorheen, om plaats te maken voor nieuwe zorgen, nieuwe evolutie van 'n volk dat naar 'steeds hooger' streeft.

Boekbespreking.

De tocht van Overste van Daalen.

Door den heer J. C. J. Kempees, die als fungerend adjudant van den colonne-commandant den tocht naar de Gajoe-, Alas- en Bataklanden medemaakte, heeft aan de hand van den schat van gegevens, die te zijner beschikking stonden, de wederwaardigheden van de colonne op dien merkwaardigen tocht in een boekwerk verzameld, met een 29tal platen en een vijftal situatie-teekeningen van de versterkte kampongs Ba dak, Rêkôt Goip, Penosan, Tampéng en Koeto Rêh, waar de hevigste tegenstand van de zijde der, tot het hoogste fanatisme opgezweepte bevolking werd ondervonden.

Wij zien die colonne, van Telok Seumaweh uitgaande het Gajoe-land in het Merengebied binnendringen, om op 'n moeilijken tocht van 29 Februari tot 9 Maart, waarop den deelnemers het gebrek aangrijpsde, met ontbrekking van den Boer Intem Intem, waar haar de toegang tot de Gajoe-Loeôs zou worden betwist, bij verdringing in deze strek door te dringen, in de hoop door dit verrassend optreden het te wachten verzet te verlammen.

Die hoop bleek ijdel en tal van slagen moesten den lieden der Boekêt-partij, welke aan de partij van den wettigen Kedjoeran vijandig was, worden toegebracht, waarbij, vooral in de Gajoe-Loeôs als later in de Alas-landen helaas! tal van vrouwen en kinderen den offerenden heldenmoed, door dat volk ten toon gespreid, met den dood moesten bekoopen bij de verdediging der door zware hindernissen en borstweringen omgeven versterkingen, tot het uiterste vastgehouden, zoodat de val van den hoofdwal geen einde maakte aan den strijd, maar deze somwijlen binnen de omwalling het hevigste woede, voordat het pleit beslecht was.

Wij achten de verschijning van dit boek 'n nuttig werk, dat 'n einde maken kan aan de legende, door 'n onbedachtzaam woord van gezaghebbende zijde over dezen tocht gegeven.

Het geheel zal voorts elk onbevooroordeeld lezer de overtuiging schenken, dat hier een moeilijke, ondankbare taak met nagenoeg bovenmenschenlijke inspanning door 'n handvol menschen werd uitgevoerd, waarbij zij wat de Franschen noemen 'ont payé de leurs personnes'. 55 dooden en 'n 200tal gewonden, waaronder er later nog velen zouden bezwijken, is het tribuut door hen gebracht aan de taak, hun gesteld. Moge dat bloed en dat der duizenden tegenstanders, die vielen, niet vergeefs hebben gevloeid voor het eindelijk doel: de rust en daarmede de welvaart aan heel Noord-Sumatra te verzekeren.

Belangrijke gegevens omtrent de voor dien nog onbekende Alas-landen en een deel der Batak-landen verhoogen de waarde van het werk, dat wij velen lezers toewenschen, waartoe echter de, met het oog op de afwerking enz. hooge prijs 'n sta-in-den-weg zal zijn. Bij het opensnijden van het ons ten dienste staande exemplaar liet al dadelijk één plaat los, terwijl enkele andere de neiging aan den dag legden ook daartoe over te gaan.

VEHA.

worden gezaaid om eigen oogst daarvan te kunnen binnenhalen.

Doch laat ik duidelijk zijn en alle beeldspraak laten varen.

U geheel volgen op uwe, naar mijne meening alweer, in consequente repliek ligt buiten mijn bestek. Er zijn nu eenmaal menschen, die niet overtuigd willen worden en die door veel te zeggen, weinig afdoends zeggen en onder die categorie moet ik uw antwoord rekenen.

U blijft schermen met uitzonderingsgeval en hiertegen moet ik opkomen. Als een geldstief gepakt en voor den rechter gebracht wordt, dan zal het hem al bitter weinig helpen, wanneer hij zegt 'Ja, ziet U Edelachtbare ik had geld nodig, want de nood was bij mij thuis erg hoog gestegen' en '..... 't is een uitzonderingsgeval, dat ik echter ieder jaar herhalen moet, totdat ik eens een' prijs niet de loterij trek.

Dan is het niet meer noodig. Mocht ik er dan toch aan gewend geraakt zijn, dan zal ik elk jaar toch maar blijven stelen, want ziet U men went zoo aan inkomsten.

Zoo'n dief zou moeten vrijgesproken, volgens Wanneer de regering eenmaal eene belasting, uitvoerrecht of welke lieflijke fiscale maatregel heeft gedeceeteerd, dan zullen opvolgende regeringen vermoedelijk (de anteceden ten zijn vóór mijn' stelregel) die belasting blijven handhaven zoolang er nog een' druppel sap in de Indische Citroen zit.

Men komt dan te gemakkelijk aan geld, om naar nieuwe bronnen om te zien. 't Is veel gemakkelijker te nemen van hetgeen anderen hebben verdiend, door moeste vlijt en werkzaamheid, dan er zelf op uit te gaan en zelf te doen wat die anderen deden.

Of 't veel of weinig is, het stelsel van uitvoerrechten, of het treffen van Handel en Industrie, staat veroordeeld, voor het tribunaal der Internationale menschheid.

Geen transigeren, penningssie of goudstiek, de basis is rot en gelijk aan het hellend vlak, waarvan de destructie van alle Handel en Nijverheid het einde moet zijn en dit einde te spoediger zal worden bereikt, naar mate de Indische Citroenpers meer wordt aangedraaid.

Ik vind het zeer rationeel, dat waar geld te kort komt, wordt omgezien naar middelen om er aan te komen, maar 't is 'penny wise and pound foolish' om maar steeds hogere belastingen te heffen, al is het wel het gemakkelijkste.

U schijnt te gelooven aan tijdelijke belastingen; ik niet! Zonder te erkennen of niet te erkennen, een z.g. eere-schuld, die laat ik er voor het oogenblik buiten, erken ik, dat wanneer men eigendommen heeft, deze moeten worden onderhouden, of vervalt treedt in en daar waar hier te lande spoor- en waterwegen zijn gebouwd met Indisch geld daar is het niet meer dan billijk dat Indië een graantje meepikt, wanneer de Hollandsche kippen worden gevoederd.

Indië is voor ons, mag voor ons geen vreemde zijn en mag niet, nu de rijke stroom tijdelijk heeft opgehouden te vloeien, als een arme lastige bloedverwante de deur worden gewezen. Ook ik acht het hoog noodig, dat krachtige en ingrijpende maatregelen genomen worden tot herstel van het economisch evenwicht in Ned. Indië maar laat in Godesnaam die maatregelen niet bestaan uit onbillijke bezuinigingen, er zijn billijken genoeg en niet uit onzinnig fiscaal optreden en het dooden van allen ondernemingsgeest.

Afbreken en niet opbouwen is voor mij altijd uit den boeze geweest en 'tis daarom dat ik besluit met aan te geven, welken weg wij dienen te bewandelen om op gezonde krachtige basis, het economisch evenwicht te herstellen.

Verban uit Indië en Holland het 'Red Tape' der bureaucratie, laat ieder ambtenaar, laat de regering inzien, dat zij de Industrie, het Kapitaal en Handel noodig hebben om te blijven in de rij der beschaafde volken en tot balanceering van het verbroken economisch evenwicht. Laat gebroken worden met het in den weg leggen van hinderpalen aan den ondernemingsgeest, laat kapitaal, hetzij vreemd of eigen, vrijelijk binnenkomen en laat daarmede ontgonnen worden de groote minerale rijkdommen en vruchtbare gronden onzer overzeesche koloniën, ons toevertrouwd.

Het evenwicht zal spoediger hersteld zijn dan nu, nu men langs kunstmatigen weg hetzelfde doel zal trachten te bereiken en dat uit moet loopen op fiasco.

Laat men ambtenaren in het algemeen aan het verstand brengen, dat time, money is, en dat zij er zijn voor het publiek en niet omgekeerd; dan zal het niet meer kunnen voorkomen, dat de ontginning, der verborgen rijkdommen, jaren en jaren wachten moet, omdat de vergunningen tot exploratie uitblijven; neem alle lastige bepalingen weg, verdruk den ondernemingsgeest niet in eene zee van zegels en verdragen en druk hem niet dood uit teedere moederliefde met een berg van staatsbladen die het jonge wurm niet op de borst verdragen kan. Eisch van de ambtenaren werk, doch betaal ze beter dan tot nu toe het geval was en ontsla zonder pardon, hen, die niet of niet voldoende dienen het algemeen belang. Dan zal men een goed, ofschoon een kleiner ambtenaars-corps krijgen dat aan qualiteit dubbel zal vergoeden, hetgeen het aan quantiteit heeft verloren.

Laat de regering bij de ambtenaren den lust tot werken niet dooden door beknipting op hunne bezoldigingen, laat ze die liever verhoogen, dan kan ze eischen werk, dan zal met lust gedaan worden veel meer, dan nu het geval is.

Als zulk een toestand wordt geboren, dan zal Handel, Industrie en Nijverheid opbloeien, dan zal daardoor de schatkist op eene betere wijze worden gevuld en tekorten op de begrotingen tot het verledene gaan behooren.

Laat de regering niet toegeven aan ziekelijke philanthropie door alleen het oog te vestigen op de zoogenaamde belangen van den inlander, die wanneer hij werken wil, het in het geheel niet slecht heeft, ja beter dan menig arbeider in Nederland.

Als Handel, Industrie en Nijverheid bloeien, dan komt er geld onder den minderen man, want de winnende hand is mild en dan zal door de opheffing daarvan, van zelf het materieel bestaan van den inlander worden verbeterd en dat lastige der lastige regeringsvraagstukken daardoor van zelve worden opgelost.

Wat ik en velen met mij der regering verwijt is gebrek aan initiatief. Heft de looden hand op, die in onze koloniën drukt op alles, in den vorm van monopolies, hooge directe belastingen, vormen, quaesties en red tape en men zal wonderen aanschouwen van opleving en op economisch gebied van vooruitgang.

Gun den naarstigen arbeider, die jaren lang zijn kapitaal en gezondheid waagde in onherbergzame oorden, den prijs van dat zwoegen en misgun het hem niet, wanneer hij terug komt met goud beladen.

Hoeveel arbeiders keeren terug zonder dat goud en met eene geknakte gezondheid en achterlating van hun kapitaal in den grond of er op.

Het zijn die nijvere bijen, die het geld onder de Indische bevolking brengen. Druk niet! maar hef op!

Men leze het volgende otleend aan de Locomotief: BEZUINIGING.

'Dikwijls, aldus schrijft de Locomotief, 'wanneer in ons blad een bezuinigingsmaatregel wordt bestreden, vraag ik mij af, of het niet onbillijk is, voortdurend de regering

op de nadeelen der door haar voorgestelde bezuinigen te wijzen, terwijl zij toch eenmaal voor de noodzakelijkheid van bezuiniging is geplaast.

Er is eenmaal een jaarlijksch tekort van bij de 20 miljoen; men weet eenmaal, dat het Moederland ons met geen cent helpen zal en zelfs er niet aan denkt kosten als die der Boni-expeditie, welke toch dient ter handhaving van het Nederlandsch gezag in de aan dat gezag onderworpen streken, voor zijne rekening te nemen, al ware het slechts voor de helft. Als onze Indische Regering dus bezuinigen moet, behoort zij haar dan niet te steunen?

Maar onze houding is niet onze schuld. Indien het herstel van het verbroken financieel evenwicht gezocht werd in de ontkeeling van een breed plan;

in de eerste plaats opening van nieuwe welvaartsbronnen; in de tweede plaats eene gelijkmatige verdeling der lasten over den gauschen Archipel voor zoover deze althans in exploitatie is en voorts vereenvoudiging van beheer en bestuuring van de krachten der particulieren, die thans worden versmaad, eene progressieve inkomstenbelasting ten laste van Europeanen, Chineez en Arabieren . . . zoo zouden wij bij elken maatregel, die daaruit voortvloeide, in de eerste plaats de lichtzijden, pas daarna de schaduwzijden hebben opgezocht.

Maar wat zien wij? Eene brokkelige bezuiniging hier en daar, te hooi en te gras, zonder steun in een vast beredeneerd, groot algemeen plan iets onbestemds dat tot critiek prikkelt.

Daarmede stemt zeker een ieder, die het wel meent met onze Koloniën van gauscher harte in; het is den spijker op den kop geslagen en niet mis ook!

Wanneer zullen Nederland toch eens de oogten opengaan? H. J. MARTYN, JR.

's-Gravenhage, 15 September 1905.

Beleefd verzoekt schrijver andere bladen dit artikel over te nemen.

Aan het Hoofdbestuur der Ver. Oost en West.

M. M.

Dezer dagen mocht ik het jaarverslag over 1903/4 ontvangen. Ik geloof niet van pessimisme beschuldigd te kunnen worden, als ik, na lezing van dat verslag, tot de slotsom kom, dat het nog steeds treurig gesteld is met de belangstelling (of de blijken ervan) voor Indië van het Nederlandsche volk in zijn geheel niet alleen, doch zelfs van kringen, van welke men anders mocht verwachten; zoodat dan ook, ondanks alle moeite en zorgen van Hoofdbestuur en besturen van afdelingen, het ledental in 1904 nagenoeg hetzelfde is gebleven.

En nu moge men, met Coen roepen: 'despereert niet' en hopen op . . . betere tijden (tijden, die alleen door inspanning van alle krachten beter gemaakt kunnen worden en hensch zoo maar niet vanzelf verbeteren), met hopen alleen komt men er niet. — Dus omgezien naar middelen om verbetering aan te brengen, om dezen stilstand (achteruitgang) ware m. i. juist) op te heffen. Persoonlijke propaganda wordt aanbevolen. Zeker een uitstekend middel om, zool niet het ledental met groote schreden opwaarts te voeren, dan toch meer dan voldoende om de noodzakelijke verliezen in de geleederen aan te vullen. Maar zoo worden de zeltjes meestentijds geworven binnen bepaalde kringen van oudgasten, officieren, ambtenaren, mannen en vrouwen, die zich wijden aan het onderwijs (zonder als Leden van Oost en West veel invloed in de goede richting op dat onderwijs te kunnen uitoefenen) dames, die zonder bepaalde bezigheden, wel wat voelende ook voor het streven der Vereeniging, 't niet onwaardig vinden eens eene vergadering bij te wonen of een lezing; verder, meer speciaal in den Haag, oudgasten en totok's, die een rijsttafel niet versmaden (mocht ook de weg naar liefde . . . voor Indië voeren dóór de maag!) . . . Maar, al moge het Bestuur in den loop der jaren zijn vleugels breeder en breeder uitslaan, wat de leden betreft, schijnt het mij toe, dat O. en W. te veel nog een 'onder-onsje' blijft, beperkt tot bepaalde kringen. Wil men de kennis van Indië verspreiden, wil men bij geheel het volk liefde opwekken of deze aanwakkeren, dan dient een aanval in het groot gedaan te worden op die kringen, welke tot nog toe door een muur van onverschilligheid of onbekendheid met het bestaan onzer Vereeniging omgeven waren.

Als ik mijn oog laat gaan langs de erbarmelijk kleine ledenlijst van eene stad als Amsterdam (al is er, volgens het verslag vooruitgang merkbaar) of van Rotterdam, dat ook ver beneden peil blijft, dan vraag ik mij af: kan er niet meer gedaan worden om in onze koopmans- en handelskringen leden te werven? op de lijst van A'dam komt één (zegge één) cultuuronderneming voor (wier produkt meen ik, bij Boeatan verkrijgbaar is). Waar zijn de namen van al de andere Indische maatschappijen en ondernemingen, die in A'dam en R'dam haren zetel hebben? Waar de namen van directies, commissarissen en . . . aandeelhouders? Waar de namen van makelaars en handelaren in 1e, 2de en zovoelste hand, die door den handel in koloniale produkten een dikwijls ruim bestaan vinden? Waar de namen van al diegenen, kortom, die belangstellen in Indische aangelegenheden, niet alléén, laat ons hopen waar het eigen zaken en . . . zakken betreft?

Ligt het nu niet op den weg van het Hoofdbestuur en de Besturen der afdelingen: te trachten (desnoods door persoonlijke propaganda der bestuursleden die 'eo ipso' wellicht met meer kracht en dus met meer succes kunnen optreden dan het éénlinglid) binnen deze kringen voor de Vereeniging werkzaam te zijn? En heeft men dan het geluk maatschappijen of personen te vinden, die meer kunnen (!) en willen bijdragen dan de kapitale som van / 1.50 per jaar, dan misschien zou de financiële toestand ophouden 'niet zoo voorspoedig' te zijn en het Hoofdbestuur bijv. in staat gesteld kunnen worden om ook meer onder de volkskringen door lezingen e. d. werkzaam te zijn.

Hoogachtend Rome, Sept. 1905. L. J. LEBÈBRE.

Ons antwoord op bovenstaand ingezonden stuk van het geachte medelid onzer Vereeniging, den heer L. J. Lefèbre, kan kort wezen, daar wij het in hoofdzaak geheel met hem eens zijn: De belangstelling der Nederlanders voor Indië laat nog véél te wenschen over. Ware dit laatste niet zoo, dan zou onze Vereeniging, doordat zij haar doel bereikt had, kunnen worden ontbonden. Dat dit echter reeds na een 5 jarig bestaan het geval zou kunnen zijn, zal zeker niemand verwacht hebben, allermint zij, die tot de oprichting hebben meegewerkt en thans bijna allen deel uitmaken (of maakten helaas) van hoofd-, afdeling- of commissie-besturen. Integendeel waren dezen zich wel degelijk bewust van de groote moeilijkheid der taak, die zij op zich namen, wisten zij, dat het opwekken van onzelfzuchtige belangstelling voor de verafgelegen, zoo lang veronachtzaamde deelen van ons rijk, een werk zou zijn, waaraan zij levenslang, onverdroten hunne beste krachten zullen moeten wijden, wil ons nageslacht er misschien eenige merkbare resultaten van zien.

Doch juist van een arbeid, die uit den aard der zaak slechts zéér langzaam vorderen kan, stemmen bewijzen van vooruitgang, zool als in ons jaarverslag te vermelden vielen, tot dankbaarheid, welke opwekt tot moedig en vertrouwend voortgaan, in de vaste overtuiging, dat door voortdurend kneden der verharde materie de zuurdesem, 'liefde voor de koloniën', toch van lieverlede tot in alle lagen zal doordringen.

Dat het gedurende de laatste twee jaren stabiel-blijven van het ledental op achteruitgang zou wijzen, kunnen wij gelukkig tegenspreken, daar wij er zeker van zijn, dat het in qualiteit ruimschoots won, wat het in quantiteit verloor, want juist zij, die zich alleen om redenen van eigenbelang (zool als de heer L. er enkele opnoemt) aansloten, vielen er grotendeels af. Het doel van 'Oost en West' wordt langzamerhand beter begrepen.

'Aanvallen in het groot', in den geest als door den schrijver aanbevolen, zijn en worden bij herhaling gedaan; zoo nu weder, bij gelegenheid der uitgifte van de 5e en 6e serie van het werkkapitaal van 'Boeatan'. Maar juist de door hem bedoelde kringen zijn in den regel het moeilijkt te bereiken, bieden den meesten weerstand; hoe gul zij zich ook dikwijls betoemen, wanneer offers voor liefdadige doeleinden gevraagd worden, voor een streven naar hogere idealen hebben zij zelden iets over.

De invloed van persoon op persoon is ons ook in deze gebieden nog de doeltreffendste te zijn. Daartoe kunnen alle leden der Vereeniging meewerken. En door zich met hun propaganda-werk bij voorkeur te wenden tot Nederlanders, die onze Indië nog weinig of niet kennen, zal tevens het karakter van 'onder-onsje', zool als de heer L. het niet geheel ten onrechte noemt, er meer en meer afgaan. Hij zelf zou ook in de Nederlandsche kolonie te Rome er het zijne toch kunnen bijdragen.

Populaire voordrachten, met en zonder lichtbeelden of platen en voorwerpen ter toelichting, werden ook in 'volkskringen' reeds hier en daar gehouden. Het zijn thans niet zoolzeer de middelen dan wel de goede redenaars, die zich hiertoe gereopen voelen, welke ons ontbreken, om het op zóó uitgebreide schaal te doen, als wenschelijk zou zijn.

Intusschen zijn wij den heer L. dankbaar, dat hij op dit punt nog eens de aandacht in ons blad heeft gevestigd.

Namens het Hoofdbestuur, het Dag. Bestuur: N. VAN ZUYLEN TROMP, President. G. A. SCHERRE, Vicepresident. G. P. H. H. GONGRIJP, Penningmeester. L. P. F. SCHIMPF, Secretaris.

Voorname inhoud van Nederlandsche Tijdschriften over Oost- en West-Indië.

Teysmannia. 7e afl. 1905. Mededeelingen omtrent de Caoutchouc-cultuur, door W. R. Tromp de Haas. — Enige opmerkingen naar aanleiding van de in den Cultuurtuin verkregen resultaten met enten van cacao, door J. v. Breda de Haan. — Inheemsche en vreemde groentesoorten, door H. J. Wigman. — Sprokkelingen uit nieuwe publicaties. — Het bestellen van katoenzaden uit Amerika, door Treub. — Het drogen van Cocaobladeren, door S. W. K. de Jong. — Beschikbare zaden en planten.

Vragen van den Dag. September 1905. Boni en Zuidwest-Celebes in betrekking tot Nederland, door Dr. H. Blink (met kaartje).

De Militaire Gids. 1905. Afl. 9. Uitkomst van ervaring. Het nieuwe Indische oefenvoorschrift. — De vorige Boni-expeditie, door S. Kalif. — Aankondiging: De tocht van Overste van Daalen door de Gajo-, Alas- en Bataklanden, door J. C. J. Kempees. — Kaart van Zuid-West-Celebes.

De Indische Mercuur. 19 Sept. 1905. No. 38. De Cofi-boom, vrugt, en deszelfs gebruyk (naar Fr. Valentyn), door v. G. — Kratokboonen in Engelsch-Indië, door G. — Rubber-industrie op Ceylon. — Een bijdrage tot de geschiedenis van Ceylon gedurende het Hollandsche Bestuur. — Tropenhygiëne, door Dr. C. L. van der Burg. — Algemeen Syndicaat van Suikerfabrikanten op Java. — Vereeniging proefstation voor Cacao. — Inspectie van den Landbouw in West-Indië (vervolg). — Geschiedkundig overzicht van den Landbouw in Suriname, door W. L. Loth. — De Landbouw van Curaçao en zijne toekomst (vervolg). — Eene reis op Malakka; onderzoek naar tinconcessies (vervolg). — Verslagen van Maatschappijen. Enz.

Weekblad voor Indië. 2de jaarg. No. 17. Patiro-Patira, door M. van Geuns. — De landing bij Patiro (met tal van foto's). — De stranding van de 'Hertog Hendrik' bij de bonische kust (met foto's). — Luitenant F. Potharst (met portret). — Een bezoek bij de Vorstin van Tanette (met foto). — De nieuwgebouwde protestantsche kerk te Lawang (met foto). — Niet alle daagsche motorreis over Java, door W. van Delft. Enz.

Indisch Militair Tijdschrift. 1905. No. 8. Granaatkartetsvuur te velde, door W. Muurling. — Troepenleiding, door R. ten Seldam. — Gymnastiek en schermen in het leger. — Postduiven. — Boterkeuring, door Dr. P. A. F. Eijken. — De Ponies bij het 3de Veldekadron, door C. G. Daniëls. — Bepanering van onberede officieren te velde. Enz.

Brengt een bezoek aan BOEATAN, PLAATS 9. DEN HAAG Permanente Tentoonstelling van Indische Kunst en Nijverheid. VERKOOP en NABESTELLING. Toegang VRIJ. Thee met Ind. gebak van 3—6 ure n. m.

RECLAMES.

Advertisement for Berlitz School, Noordeinde 58a, featuring 'Proefles gratis' and 'Prospectus franco'.

Ingezonden.

Aan de Redactie van het Koloniaal Weekblad 's-Gravenhage.

Mijne Heeren!

Met de meeste aandacht las en herlas ik uw antwoord op mijn Stam Cuique, opgenomen in uw geacht blad, dato 10 Augustus jl. no. 22.

Het spijt me zeer, dat ik me niet kan vereenigen met de strekking daarvan en uwe argumentatie niet begrijp. 't Zal wel aan mij liggen, maar de logica der feiten wordt niet uw betoog naar mijne meening gemist.

De zaak waarvoor ik strijd is van te groot algemeen belang (zool als U terecht boven het artikel als titel plaatst) dan dat ik, het stof van mijne voetelen schuddende, zou kunnen of mogen zeggen: 't is den Moriaan geschuld.

Velen mijner vrienden zijn van meening, dat de inrichting onzer staathuishoudkunde vooral op het gebied van Koloniën, Handel en Industrie, toch niet zal worden verbeterd, dat men toch zal blijven in denzelfden sleur, enz. enz.

Ik vertrouw, wanneer het 'J'accuse' verantwoordelijke regeringsmannen in het aangezicht geslingerd wordt, dat zij zich zullen herinneren, wanneer wetten moeten worden gemaakt of veranderd, dat er op gewezen is, door velen, die hunnen arbeid dienstbaar hebben gemaakt aan het algemeen belang, dat Handel en Industrie stiefmoederlijk worden behandeld, dat niemand zich het hoofd schijnt te breken: of het die beiden goed of slecht gaat.

Met de Indische Handel en Industrie is dit in hooge mate het geval. Wanneer de ambtenaren in Indië gebroken hebben met den sleur, den ouden vervloekten Jan Salie-sleur, en Ned. Indië wordt geregeerd door een verlicht man, niet meer van het Plein de Jan Klaassen rommel in beweging wordt gebracht, eerst dan, kan men hopen op vooruitgang.

Niet het zich toeigenen van den oogst door anderen gezaaid, moet het regeringsprogram zijn, doch zelf moet

ADVERTENTIE.

In het gezin van een gep. Off. O.-I. Leger bestaat gelegenheid tot vriendelijke OPNAME van

een of twee Kinderen,

met hulp en toezicht op de studie, alsmede Piano-onderwijs. Brieven franco, onder No. 179, aan het Bureau van dit blad.

D. J. VAN ZADELHOFF,

Prins Hendrikstraat 155, Elandstraat 173c, Den Haag. Leveren en opmaken van alle soorten **Bedden en Matrassen.** BEHANGRIJ, STOFFEERDERIJ, Wassen v. Wollen dekens à 35 cts.

MISS MARY
3 c.

Photographie Artistique.
KOENDERS & Cie.
27 Anna Paulownastraat
LA HAYE.
Téléphone 2221.

J. VAN VOLLENHOVEN, POELIER,
Vlamingsstraat 9, 's-Gravenhage. Telefoon Interc. No. 2504. Leverancier van H. M. de Koningin en H. M. de Koningin-Moeder. Speciale Inrichting tot het leveren van Wild en Gevogelte voor Hôtels en Restaurants.

MAURITS UT & Co. TAILLEURS.
Solied adres voor Heerenkleding naar Maat. Fransche en Engelsche Stoffen. ELEGANTE COUPE. Reparatien spoedig, net en billijk. Van nu af aan eenig adres Houtmarkt 17, Den Haag. N.B. Ook per briefkaart te ontbieden.

TE KOOP:
Zoolang de voorraad strekt eenige **ZILVEREN HORLOGES** voor f 4.50 met garantie. Extra aanbieding. **M. C. A. BUIJS, Horloger,** Witte de Witstraat 140.

VOORSCHOTTEN verkrijgbaar op langen en korteren termijn bij **BIGOT, BOOT & Co.** In Assurantien. DENNENWEG 63 — INT. TEL. 1734 'S GRAVENHAGE.

Fabriek van Militaire en Civile Equipementen. Hofleveranciers van H. M. de Koningin. **PAPESTRAAT 21. — DEN HAAG.** Telefoon 2468. **W. VERVLOET & ZON.**

RESIDENTIE HYPOTHEEK BANK. Maatschappelijk kapitaal f 1.000.000.— (Geheel geplaatst.) 's-GRAVENHAGE, PLAATS 1a. Verstrekt gelden op eerste Hypotheek en geeft onder Notariele controle, 4 % Hypotheekbrieven uit, groot f 1000.—, f 500.—, f 250.—, f 100.—
Directie: **K. E. ABBING, A. C. DE KANTER.**

E. P. MEIJER, Koningsplein 6. 's-Gravenhage. Publiek Telefontation No. 2592. Drogerijen. Specerijen. Toilet-Artikelen. **VERBANDSTOFFEN.** Zieken en Kinder-Verplegings-Artikelen. Specialiteits Geneesmiddelen.

Specialiteit in Melk en Melkproducten. Tous nos Articles sont d'une qualité supérieure.
EN GROS.
D. OUDSHOORN, 9, Lange Poten 9, 'S-GRAVENHAGE (Holland).
EN DÉTAIL.
Export over Grössere Abnahme The Whole World. bedeutenderes Rabat.

Hôtel-Restaurant **VAN DER BURG,** Wagenstraat 23, den Haag. Billijke conditiën voor langdurig verblijf voor Indische Familien en Pension. DINERS VAN AF 80 CENTS. PLATS DU JOUR in keuze met SOEP 50 Cents.

ZUID-HOLLANDSCHE BIERBROUWERIJ
DEN HAAG,
levert op fust en flesschen
Pilsener, Munchener, Lager en Gerste Bieren.
TEL. INT. 2-72. — VRAAGT PRIJSCOURANT.

Pension Insulinde.
Sinds 1898
alleen gevestigd **Bankplein 2, den Haag.**
Schoonste en Gezondste ligging — Tel. Int. 1486.

MEIJROOS & KALSHOVEN, ARNHEM Koningsplein 9.
Export van Piano's, Harmoniums, Muziek-, Blaas- en Strijkinstrumenten, Gramophones, enz. naar Oost- en West-Indië.
Speciaal voor de tropen aanbevolen:
Piano's en Vleugels uit de fabriek van JOHN. BRINSMEAD & SONS, LONDON! Garantie 5 jaar. Catalogus franco op aanvraag.

Het Indisch-Nederlandsch Kantoor,
Conradkade 60, 's-Gravenhage, bij de Laan v. Meerdervoort.
Effecten — Prolongatie — Assurantien (alle branches) — Spaar- en Depositobank — Koopt Java-Bankbiljetten — Bezorgt passage per mailboten naar Indië, Amerika, Z.-Afrika en O.-Azië. Volledige inlichtingen kosteloos.

Magazijn van
HEEREN- EN DAMESKLEEDING.
G. VERHOOG,
KLEEDERMAKER
Newtonstraat 7, 's-Gravenhage.
Tevens Atelier voor REPARATIE- en KEERWERK.

Joh. P. WASSENAAR,
Schoenmagazijn,
Prins Hendrikstraat 123.
bericht de ontvangst eener ruime collectie Zomerartikelen bestaande in fijn Heeren-, Dames- en ook Kinder-Schoenwerk, ieder paar gegarandeert. Prijzen billijk. Neem proef met mijn IJzersterke **SCHOOLLAARZEN** Atelier voor Reparatien en Maatwerk.

N. LUCAS,
BLOEMEN-MAGAZIJN
Stationsweg 73,
DEN HAAG.
Levering van alle voorkomende Bloemwerken.

Export. Import.
G. C. VAN ZAALEN,
Aardappelhandel,
Zuid Oost Binnensingel 53-55, 's-Gravenhage.
Telegr.adres Zaalen Haag. Telef. Interc. 114.

SPIEGEL EN LIJSTENFABRIEK van J. ARENS,
28A. ZOUTMANSTRAAT 28A.
Speciale inrichting voor **OVERVERGULDEN.**

J. VAN BOMMEL,
Magazijn in Kantoor- en Schrijfbehoeften
Jap. Wandversterkingen
PORTRETLIJSTEN in alle maten en **LUXE ARTIKELEN.**
60 PRINSESTRAAT, hoek Juffr. Idastraat en 1ste OBRECHTSTRAAT 59.

Nieuw merk „Solo” Thee
Geurig en waterhoudend à f 1.00 en f 1.25.
Firma A.W. PEUCHEN,
v. Speijkstraat 112.

Firma TENZER,
Oude Molstraat 15-15a. Den Haag.
Generaal-Vertegenwoordiging voor Nederland en Indië van verschillende eerste fabrieken in Brandapparaten, fijne Houtwaren voor Branden, Snijden, enz.
Engrosmagazijn en Etalage: Oude Molstraat No. 2, bij het Stadhuis.

OPENING
van een Meubelmagazijn
SPIEGELS EN SCHILDERIJEN.
OPRUIMING van een partij aangekochte dekens.
REGENTESSELAAN 364-358.

De Maleische Taal
DOOR
C. W. HOOGENDOORN,
Gep. Ind. Onderwijzer en met medewerking van **MAS SOEDJONO WIRJO,** Hoofd der 1e Inlandsche School te Malang, is bij alle boekhandelaren en bij den uitgever van dit blad verkrijgbaar à 50 cents per exemplaar.

C. E. VAN DRECHT, Chasséstraat 12.
Dames- en Heeren-Modeartikelen. — DAMES HANDWERKEN. — Costumes - Peignoirs - Blouses. DAMES- EN KINDERHOEDEN.

Magazijn van Lakens en Stoffen.
Joz. J. Dietz,
Md. Tailleur, Korte Houtstraat 7, DEN HAAG.
Speciale Inrichting voor Ambtsgewaden.

J. H. K. MEIJER,
IMPORTEUR VAN
Havana-Sigaren, Sigaretten, Tabak enz.
Passage 9, Bezuidenhout 132, DEN HAAG.
Export naar Oost en West.

J. VAN DE GRIEND
Zwarteweg 61-62. DEN HAAG.
Telefoon No. 125.
Expeditie voor Verhuizingen binnen en buiten de stad en vervoer van alle goederen.

NOORDEINDE 45.
Albert Ashoff
Chemist.
Specialiteit Overhemden naar maat.

Restaurant Knappstein,
Vlamingsstraat 15-17 Den Haag.
Plats du Jour à 50 Cts. van 11½-2 uur.
Diner van af 80 Cts. van 4½-7 uur.

J. F. HANSEN, Mr Smid.
Magazijn van
Baden, Geysers, Haarden, Kachels en Fornuizen. **GASORNAMENTEN.** Huishoud. Artikelen.
KEPPLERSTRAAT hoek REGENTESSELAAN, 'S-GRAVENHAGE.

THE LONDON COMPANY,
36, Noord-Einde 36.
BETROUWBARE KLEERMAKERIJ.
Elegante Coupe. — Solide bewerking — Hoogst billijke prijzen.
Indische Uitrustingen naar de laatst uitgekomen modellen.

Restaurant des Indes.
Prins Hendrikplein 3a
PIEPER-BAARS.
Telefoon 1896.

Iederen dag gelegenheid tot het verkrijgen van volledige rijsttafel en Europeesch eten.
Plat du jours tot 4 uur à f 0.80.
Na 4 uur 1 Glid.
Diners van af f 1.50.
Uitzenden van verschillende Schotels.
VRAAG TARIEVEN.

Delicatessen en fijne Vleeschwaren.
Voor bovengenoemde Artikelen is het beste adres bij
N. C. VERKERK,
Prins Hendrikstraat 128.
Voorheen Chef-Kok Witte Societeit.
TELEFOONNUMMER 1850.

F. H. BOTHE,
21, Veenestraat -- Den Haag.
SPECIALITEIT IN
GEKLEURDE, ZWARTE en CRÈME STOFFEN.
Nouveaute's voor elk seizoen.
STEEDS GROOTE ASSORTEMENTEN. BILLIJKE PRIJZEN.

Vraagt de bekende Saucen en Uw Leverancier Groenten, Soepen, Zuren van de Firma
TIELEMAN & DROS, Leiden.

Wegens vertrek naar Indië
TE HUUR
met 1 Oct. a.s. een net BOVENHUIS, f 375 per jaar, in de VAN DIEMENSTRAAT 190, vlak bij de Laan van Meerdervoort, desverkiezende gemeubileerd. Aldaar te bevragen.

PIERRE VOS,
Cuisinier, v. Galenstraat 30.
Diners in alle prijzen.

Maison H. VAN AKEN & ZON, E. Fonvielle Succr.
Fournisseur de la Cour,
HOOG NIEUWSTRAAT 40, bij het Lange Voorhout.
Volaille, Gibier, Foies Gras et Truffles.
LA HAYE. Téléphone 1617.

Zwitsersche Wasch-, Electriche Bleek- en Strijkinrichting te RIJSWIJK.
Wit- Bont- Wol- Gordijnen-Wasscherij.
Tapijtreiniging. - Uitstoomerij. - Chemische Wasscherij. - Motzuivering.
GEEN CHLOORKALK. — EIGEN WATERTOREN.

J. A. M. Zeij
Tailleur, Heerenstraat 13a.
voorheen Chef-Coupeur te Soerabaia.
Uitrustingen volgens de in Indië gedragen Modellen, voor Officieren, Ambtenaren en Particulieren.

KLEINGELD & ZON
TAILLEURS.
Parkstraat 39. Den Haag.

H. C. A. TROUWBORST,
Molenstraat 46. Den Haag
Diverse houten Huishoudelijke Artikelen. Alle soorten Borstelwerk. IJzeren Aschbakken, Sponsen en Zeemleder. Diverse soorten Poetspomades en Schoensmeren, Potlood enz.

AGUILAR'S
Port-, Sherry- en Madeirawijnen zijn alom bekend.
Vraagt Prijscourant.
Hoofdkantoor Heerengracht 3, DEN HAAG. Telefoon Interc. 264.
Bijkantoor: Batavia
B. DE BAS & Co.
Filialen: UTRECHT—LEIDEN.

Brandstoffenhandel C. C. LENS.
Z. O. Binnensingel 97, b/d Zwarteweg, Den Haag
Interc. Telefoonnummer 120.
Jaar van Oprichting 1843.

P. M. Tamson,
Nieuwstraat 7, Telefoon 2533.
PASSERDOOZEN.

E. J. KOPPEN,
Confiseur Pâtissier
LANGE POTEN 25.
Salon de Rafrachissements.

VAN GOCH & Co.
in Effecten,
Toussaintkade 8e.

J. L. BEKKER.
Schoen- en Laarzenmagazijn.
Maat en Reparatie.
Bezuidenhout 106,
TELEFOONNUMMER 420.

HAARKLEURKAM.
Patent van Hoofdapotheker **HOFFERS** voor Dames en Heeren. Grijs of rood Haar in vijf minuten blond, bruin of zwartkleuren. Gegarandeerd onschadelijk en vrij van alle vergif, onder verantwoording van Mr. Dr. HEUFFEL, Arts. Opgangmakende nieuwe vinding en is de eenige Kam voor het gehele leven te gebruiken. Vele duizenden in gebruik. Gebruiksaanwijzing er bij. Prijs f 2.60 franco. Rembours 15 ct. meer. Alleenverkoop. Geen filiaal. Geheim verpakt zonder kenmerk. — Firma K. W. KLAVERKAMP, BLEIJENBURG 58, Den Haag.

English Lessons
by Mr. E. HAYWARD,
16 v. Merlenstraat Den Haag.
Inlichtingen te bekomen bij de Uitgevers
van dit blad.

G. BULTÉ.
Sedert 1893 gevestigd
16 Witte de Withstraat 16.
Manufacturen, gemaakte en gebreide
goederen, zell, dekens, enz. enz.
Grote sortering, goedkoopste prijzen, stalen
op aanvraag p. o.

SIGARENHANDEL.
H. L. VAN RIJSWIJK,
Passage 40, — Rotonde,
DEN HAAG.
Speciale blikken verpakking
voor OOST- en WEST-INDIEN.

American Lunch-Room.
Café-Restaurant Bodega
Spijkaart met grote verscheidenheid.
Spuistraat 12. Den Haag.
L. H. A. STEVENS.

OPGERICHT 1820.
Erve J. v. d. BERGH
Hofleveranciers,
Nieuwstraat 9.
Specialiteit in
Fijne Java kaffies, Java en China Theeën.

J. B. Benner,
HOFLEVERANCIER.
79 NOORDEINDE 79.
Piano's en Orgels.

Gevestigd sedert 1860. — BEKROOND 1886.
KOFFERFABRIEK
Wed. F. K. N. BORN & Zn.
Fabriek en magazijn van Koffers,
tassen en lederwaren.
Fabriek WESTERBAANSTRAAT 1 E.
Magazijn VEENKADE 44a,
hoek Westerbaanstraat.

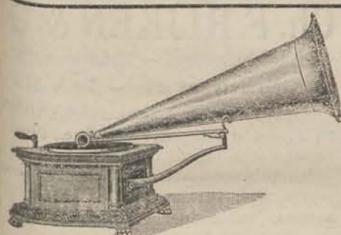
Parfumeriën
Toilet-artikelen enz.,
E. Letitre,
Passage 13.

Atelier voor Reparatiën.
Goud, Zilver, Diamant en Horloges,
J. L. BERNHARDI Jr.
Vlamingstraat 11. Den Haag,
tegenover de Fransche Bazar.

Firma D. SCHERRENBERG,
NIEUWE MOLSTRAAT 27.
Papierhandel, Stoom Papieren zakken-
fabriek en Drukkerij.
Afdeling inkoop van oud papier enz.
NIEUWE MOLSTRAAT 44.
TELEFOON 928.

VAN VEEN'S Theesalon.
's-GRAVENHAGE — PLAATS 33.
THEE, KOFFIE, GEMBER, SOJA, enz.
Jap. en Chin. Kunstvoorwerpen.

J. DRIESSEN.
Poelier.
PARKSTRAAT 19. DEN HAAG.
Telefoon 3102.

A. W. HEIJNEN
Noordinde 48, Den Haag.
Hoofdgantuch voor Den Haag en Omstreken van de
ODEON SPREEK-ZING-MACHINE.
Odeonplaten worden aan twee kanten bespeeld.

's-Gravenhaagsche Kofferfabriek
TASMANSTRAAT 72.
BESTE en GOEDKOOPSTE adres voor alle soorten
Hand-, Reis-, Hut-, Mail- en Dienstbodenkoffers.
Alle reparatiën worden spoedig en net afgeleverd.
Aanbevelend **F. W. P. D. TOONEN**

Brückel Mutzenbach
Veenestraat 22, hoek Kettingstraat,
's GRAVENHAGE.
Toiletartikelen, Kramerijen, enz.

VLEESCHHOUWERIJ van
Gebrs. de Zwaan,
HOFLEVERANCIERS.
WAGENSTRAAT 37. Teleph 849. 's-GRAVENHAGE.
Bevelen zich beleefdelijk aan voor de levering
van eerste kwaliteit **Rund-, Kalfs-
en Lamsvleesch.**

C. DONKER,
Telefoon 55, HOFSTRAAT 5 's-Gravenhage
Hoofd-Agent voor Nederland van de
WAFENRAD RIJWIELEN,
uit de beroemde gewerfabriek te Steyr, Oostenrijk.
PROPATRIA RIJWIELEN.

S. NETTO,
Firma H. P. v. d. BURGH & Zn.,
WITTE DE WITHSTRAAT 36,
DEN HAAG.
Hoeden, Petten en Heeren Mode-Magazijn
Overhamden op maat, Fantasie Vesten.

F. HINTZE, Spuistraat 60.
Kunst- en voorraaier.
Specialiteit in tabaks-, sigaren- en sigaretten-
pijpen. Wandelstokken.
Atelier voor reparatie van waaiers, ivoor,
parelmoer en schildpad.
— — Opmaken van horens. — —

Stoffeerderij, Bedden- en Meubelmakerij
Opgericht 1875.
M. C. Kreeft,
Wijd Achterom 113. Den Haag.
Werkplaatsen Hofspui 5B.
— — COMPLETE MEUBILERING. — —

Firma P. J. KOK.
Dag. Groenmarkt 38
TELEFOON 2508.
Spekklagerij en handel in
uitsluitend 1ste kwaliteit fijne
vleeschwaren.

Spuutwater en Limonade
op **Kogelflesschen** bij abonnement.
Stoomfabriek van koolzuurhoudende dranken.
Laan 26a, 28 & 28a
bij de GROOTE MARKT.

SIGARENFABRIKANT.
UITSLUITEND HANDWERK.
E. J. G. OSKAM,
Importeur van Havana-Sigaren.
Den Haag. Hoogstraat 27. Telefoon 2403.
Speciale verpakking voor Indiën.

Heeren hoedenmagazijn
Jean Meyer.
Passage 49--51--52.

Koninklijke Brood- en Beschuitfabriek, **LENSVELT NICOLA,**
DEN HAAG. TELEFOON No. 2531. — **VEENESTRAAT 23.**
Luncheon room.
KOFFIE. — THEE. — CHOCOLADE.

„A la Parisienne.”
J. KROGER. SPUISTRAAT 32. DEN HAAG.
3de huis van af de Passage.
Dames en Kinderkleding.
SPECIALITEIT REFORMKLEEDING.
CHIQUE COUPE. ACCURATE BEWERKING.

KLEEDERMAKERIJ
VAN
P. F. J. VAN ZUIJLEN,
PIET-HEINSTRAAT 55.
Soliede stoffen goedpassende Coupe.
Billijke prijzen.

A. A. BOLT,
Confiseur, Patissier. — **HOFLEVERANCIER.**
BANKASTRAAT 4f, 4c, 4d, 4e.
Echte Indische Spekkook.
Ook verkrijgbaar in „BOEATAN,” Plaats 9.

Sigaren en Sigareten
Magazijn „**WILHELMINA**”
Gedempte Burgwal 39,
Den Haag.
Monsters worden gratis en franco op aan-
vraag toegezonden.

DE KINDERWINKEL.
Specialiteit in Kinderhoeden,
Mantels, Jurken enz. enz.
Levering van complete Luiermantels.
J. T. H. VRIES. Schoolstraat 32.
Gevestigd sedert 1876.

COMPAGNIE BORDELAISE
Lange Poten 23.
Pilsener Urquel.
Wijnen en Gedistilleerd.

J. M. RIEL,
Hemsterhuisstraat 72.
Drogerijen, Specerijen, Chemicaliën,
Verfwaren, Lakken en Vernissen.
SPONZEN en ZEEMEN.

J. C. FERON,
MAGAZIJN VAN MEUBELN EN SPIEGELS.
Behangerij en Stoffeerderij.
VEENKADE 6. — DEN HAAG.

F. HAPPEL, Drogist
1ste Wagenstraat 63. DEN HAAG.
Drogerijen, Chemicaliën, Binnen- en Buitenlandsche
Geneesmiddelen, Zeepen, Eau de Cologne enz.
Specialiteit: Hapfel's beroemd ekstroogen-
en huiddeeltinctuur f 0.40 per flacon franco p. p.
na ontvangst van postwissel ad f 0.50.

Wijnhandel.
J. R. SNOECK HENKEMANS,
Firma VOSS & Co.,
's GRAVENHAGE. — — LAAN 10.
Telefoon 1973.
Vraagt de prijscourant.

J. H. F. LEMPERS,
SPUISTRAAT 68, 's-GRAVENHAGE.
Grootste sortering in
Chineesch, Japansch, Porcelain en
Delftsch Aardewerk en Luxe-Artikelen.

Confiserie, Chocolaterie **PASSAGE 30**
Grote sortering TABLETTEN van
de eerste binnen- en buitenlandse huizen.
Karstel's Florabonbons, Rumbonbons,
Moccabonbons enz.
Prima Cacaopoeders van Van Houten,
Karstel, Suchard enz.

J. KNEGTEL
IN
Gedistilleerd, Wijnen en Likeuren
Bierbottelarij.
SPECIALITEIT IN COGNAC.
Bankastraat 91. Den Haag.

MAGAZIJN van
RIJWIELEN, ONDERDEELN,
en Sportartikelen.
re Klas Reparatie-Inrichting.
Aanbevelend,
JOSEPH VAN BOMMEL,
Agent der **GLOBE RIJWIELEN,**
Donnenweg 17a, Den Haag, (hoek Spekstraat).

Coiffeur. **Maison Elsevier.** Parfumeur.
29, BUITENHOF
(vis à vis de la vieille prison)
LA HAYE. Téléphone No. 3386.
Salon de Coiffure de Premier Ordre.
Procédé Antiseptique.
Parfumerie et Brosserie Française et Anglaise.
Grand choix d'éponges.

Vins de Bourgogne
Lupé Chôlet
Cave chez: **Mr. P. J. Schretten**
export. négt en vins.
Korte Houtstraat 33, Telef. 223.

„A la Parisienne.”
J. KROGER. SPUISTRAAT 32. DEN HAAG.
3de huis van af de Passage.
Dames en Kinderkleding.
SPECIALITEIT REFORMKLEEDING.
CHIQUE COUPE. ACCURATE BEWERKING.

KLEEDERMAKERIJ
VAN
P. F. J. VAN ZUIJLEN,
PIET-HEINSTRAAT 55.
Soliede stoffen goedpassende Coupe.
Billijke prijzen.

De Goedkope Winkel van
H. DE LA COURT,
Hemsterhuisstraat 283.
in Drogerijen, Chemicaliën
en Wasartikelen.

A. A. BOLT,
Confiseur, Patissier. — **HOFLEVERANCIER.**
BANKASTRAAT 4f, 4c, 4d, 4e.
Echte Indische Spekkook.
Ook verkrijgbaar in „BOEATAN,” Plaats 9.

BROOD-, BESCHUITEN KOEKBAKKERIJ
Witte de Withstr. 18 's-Gravenhage.
Dagelijks versche **ZOUTE BOLLEN,**
KRAKELINGEN en **ZOUTESTENGELS.**
Wed. W. Bakker-Maas, v.h. J. J. Bakker
Hofleverancier.

A. G. AUDIER.
Sigarenhandel.
PRINSESTRAAT 134,
Hoek NOORDWAL.

Fr. POSTMA
TASMANSTRAAT 164.
PIANO- en ORGELMAGAZIJN.
Solied adres voor stemmen.
Speciale inrichting voor reparatie.
VERHUREN en INRUILEN.

MANDEN- EN STOELNENFABRIEK
van **N. GERBITSMA,**
VAN DIEMENSTRAAT 82,
is het voordeligst Adres voor Duin-
oord en omstreken. Reparatiën spoedig,
net en billijk.

L. van Gasteren, Westeinde 351.
Prachtige verb. Singer hoogarm-
machine van f 47.50 nu contant f 25.
Gebruikte van af f 6.
Reparatiën spoedig en billijk.
Alle Onderdeelen verkrijgbaar tegen geringen prijs.

J. G. VAN LEEUWEN.
Tabak, Sigaren en Sigareten
Magazijn.
Nieuw Duinoord
Valeriusstraat 88

Handel in Koloniale Waren en Comestibles.
Indische Ingrediënten.
Speciaal adres voor diverse soorten
prima Java Theeën.
DANCKERTSSTRAAT 43, bij de Groot Hertoginnelaan.
TELEFOON 3361. PUBLIEK STATION.

G. J. R. VAN DER GAAG & Zn.
Drogerijen. — Chemicaliën.
Pharmaceutische Specialités.
SAB-, TOILET-, WERKSPONSEN.
Eau de Cologne.
27 GROENMARKT. Telefoon 2512.

Gebr. van de Water
104 Witte de Withstr.
HANDEL IN
Roomboter, Kaas, Eieren en
Fijne Vleeschwaren.
Franco aan huis bezorgen.

Dick's
DAMP-PROOF BOOT & SHOES
Are Superior to all others.
Spuistraat 4. } den Haag.
Piet Heinstraat 20. } Telef. 3332.

M. J. Meijsen,
Confiseur, Patissier, Glacier, Cuisinier.
PIET HEINSTRAAT No. 110.
— — Telefoon 1744. — —
Levering van koude en warme Schotels.
Dejeuners. — Dinners. — Soupers.

Kon. Nederl. Mandenfabriek
Ferd. van Vliet.
Noordeinde 158.
Interc. Telefoon 3160.
— REPARATIE-INRICHTING. —

Firma A. L. J. & W. DE HAAS,
Vleeschhouwers. — Hofleveranciers.
35 Wagenstraat.
Hoogste onderscheiding Prix d'Excellence
Zilveren Medaille v/h. Gem.
Bestuur van den Haag.

G. M. WATERREUS.
Piet Heinstraat 133.
BESTE en GOEDKOOPSTE adres voor Indische Ingrediënten, Speciaal voor de
RIJSTTAFEL.
Vraagt Prijscourant. Telefoon 1736.

JOHAN DELBOY.
Coiffeur. Bankastraat 6.
Salons voor Dames en Heeren.
Magazijn van Parfumeriën enz.
Merang des Indes, 50 Cts. per flesch.

H. ISERIEF & Zonen.
Plein hoek Korte Poten 1--3.
Lingerieën. — Corsets.
Uitzetten. — Luiermantels.

Broodfabriek „DE ZEEUW”, **JACOB CATSSTRAAT 182 - 210.**
Specialiteit in BRUINBROOD,
Systeem Dr. ALLINSON.
TELEFOON 1046.
N.B. In December wordt aan de verbruikers **15 procent** uitbetaald.

J. A. VAN DE LAAK.
71 Wagenstraat 71,
Den Haag.
Uitgebreid Magazijn van alle
soorten Borstelwaren, Galan-
teriën en Kinderspeelgoed.

P. H. SAP,
Assistent-Apotheker en Gediplomeerd Drogist.
TROMPSTRAAT 218, — Den Haag.
HANDEL IN
Medicinale en Toilet ZEEPEN,
Medicinale en Minerale WATEREN.
EAU DE COLOGNE.

PIANO- & ORGELMAGAZIJN
D. SENTEUR
Hofstraat 3 's-GRAVENHAGE.
VERKOOPEN, VERHUREN,
STEMMEN EN REPAREREN.

Jac. v. d. HAAGEN
Nieuwstraat 10a, den Haag.
Gazelle Rijwiel en Onderdeelen
Fabriceert RIJWIELEN volgens alle MO-
DELLEN en maten. Fittings naar verkiezing.
BONDS-Rijwiel en Motorhersteller.

N. A. de Bénis
Coiffeur Posticheur.
Theresiastraat 102, hoek
DEN HAAG. Marlastraat

J. J. REESER
Piet Heinstraat 116
Elandstraat 85 en 86.
Serre-Ameublementen.

G. J. HEEMSKERK,
Obrechtstraat 198, hoek Reinkenstraat.
KOLONIALE WAREN, COMESTIBLES.
Chocolade-Suikerwerken.
SAMBALLANS EN DIVERSEN.
Thuère en Papadajanthee.

De Hollandsche Nijverheid,
Lange Poten 20, Den Haag.
Speciaal Magazijn van
Eigengemaakte Dames- en Kinderondergoederen.
Soliedste afwerking. — Billijkste prijzen.

WESTEINDE 337.
Magazijn van Spiegels en Schilderijen.
PORTRETIJSTEN en MORASTANDEN
in alle maten.
Alle soorten **ENCADREMENTEN.**
A. C. DE ROOS.

Fabriek van Kantoorboeken
H. J. van Bukel,
NIEUWE MOLSTRAAT 50.
Alle soorten van Bindwerk, Etui- en Cartonnage-
werk. Opplakken en Vernissen van Landkaarten.
Nette afwerking. Billijke prijzen.

Wed. S. CALFF.
PASSAGE 41 ROTONDE DEN HAAG.
Soliedste adres van Dames-, Heeren-
en Kinderschoeisel, Kousen en Hee-
ren Sokken. Specialiteit in Militaire Hand-
schoenen. Atelier voor reparatie en maatwerk.

PAUL C. KAISER,
— FABRIEK, ELANDSTRAAT 94. —
Prinsstraat 66,
Elandstraat 94a,
Weimarstraat 35,
Heerengracht 24,
Valeriusstraat hoek Dunklerstraat,
levert alle soorten brood van de beste hoedanigheid

A. B. Brons.
Behanger, Stoffeerder en
Beddenmaker,
Fluweelen Burgwal 9, Den Haag.
Soliede atwerking Billijke prijzen.

G. M. WATERREUS.
Piet Heinstraat 133.
BESTE en GOEDKOOPSTE adres voor Indische Ingrediënten, Speciaal voor de
RIJSTTAFEL.
Vraagt Prijscourant. Telefoon 1736.

Wed. I. HOEK & Zonen
Visch-, Wild-, Fruit- en Comestibleshandel
2 Vos in Tuinstraat 2,
's-Gravenhage,
Telef. Interc. 675. Verzending naar Oost- en West-Indië.

MAISON THEODOOR.
Th. A. J. HUIJNINK.
Salon pour la coupe des
cheveux et barbe.
Specialité pour des articles de toilet.
Hofstraat 7. La Haye.

Broodfabriek „DE ZEEUW”, **JACOB CATSSTRAAT 182 - 210.**
Specialiteit in BRUINBROOD,
Systeem Dr. ALLINSON.
TELEFOON 1046.
N.B. In December wordt aan de verbruikers **15 procent** uitbetaald.

J. A. VAN DE LAAK.
71 Wagenstraat 71,
Den Haag.
Uitgebreid Magazijn van alle
soorten Borstelwaren, Galan-
teriën en Kinderspeelgoed.

P. H. SAP,
Assistent-Apotheker en Gediplomeerd Drogist.
TROMPSTRAAT 218, — Den Haag.
HANDEL IN
Medicinale en Toilet ZEEPEN,
Medicinale en Minerale WATEREN.
EAU DE COLOGNE.

PIANO- & ORGELMAGAZIJN
D. SENTEUR
Hofstraat 3 's-GRAVENHAGE.
VERKOOPEN, VERHUREN,
STEMMEN EN REPAREREN.

Jac. v. d. HAAGEN
Nieuwstraat 10a, den Haag.
Gazelle Rijwiel en Onderdeelen
Fabriceert RIJWIELEN volgens alle MO-
DELLEN en maten. Fittings naar verkiezing.
BONDS-Rijwiel en Motorhersteller.

N. A. de Bénis
Coiffeur Posticheur.
Theresiastraat 102, hoek
DEN HAAG. Marlastraat

J. J. REESER
Piet Heinstraat 116
Elandstraat 85 en 86.
Serre-Ameublementen.

G. J. HEEMSKERK,
Obrechtstraat 198, hoek Reinkenstraat.
KOLONIALE WAREN, COMESTIBLES.
Chocolade-Suikerwerken.
SAMBALLANS EN DIVERSEN.
Thuère en Papadajanthee.

De Hollandsche Nijverheid,
Lange Poten 20, Den Haag.
Speciaal Magazijn van
Eigengemaakte Dames- en Kinderondergoederen.
Soliedste afwerking. — Billijkste prijzen.

WESTEINDE 337.
Magazijn van Spiegels en Schilderijen.
PORTRETIJSTEN en MORASTANDEN
in alle maten.
Alle soorten **ENCADREMENTEN.**
A. C. DE ROOS.

Fabriek van Kantoorboeken
H. J. van Bukel,
NIEUWE MOLSTRAAT 50.
Alle soorten van Bindwerk, Etui- en Cartonnage-
werk. Opplakken en Vernissen van Landkaarten.
Nette afwerking. Billijke prijzen.

Wed. S. CALFF.
PASSAGE 41 ROTONDE DEN HAAG.
Soliedste adres van Dames-, Heeren-
en Kinderschoeisel, Kousen en Hee-
ren Sokken. Specialiteit in Militaire Hand-
schoenen. Atelier voor reparatie en maatwerk.

PAUL C. KAISER,
— FABRIEK, ELANDSTRAAT 94. —
Prinsstraat 66,
Elandstraat 94a,
Weimarstraat 35,
Heerengracht 24,
Valeriusstraat hoek Dunklerstraat,
levert alle soorten brood van de beste hoedanigheid

A. B. Brons.
Behanger, Stoffeerder en
Beddenmaker,
Fluweelen Burgwal 9, Den Haag.
Soliede atwerking Billijke prijzen.

G. M. WATERREUS.
Piet Heinstraat 133.
BESTE en GOEDKOOPSTE adres voor Indische Ingrediënten, Speciaal voor de
RIJSTTAFEL.
Vraagt Prijscourant. Telefoon 1736.

JOHAN DELBOY.
Coiffeur. Bankastraat 6.
Salons voor Dames en Heeren.
Magazijn van Parfumeriën enz.
Merang des Indes, 50 Cts. per flesch.

H. ISERIEF & Zonen.
Plein hoek Korte Poten 1--3.
Lingerieën. — Corsets.
Uitzetten. — Luiermantels.

Broodfabriek „DE ZEEUW”, **JACOB CATSSTRAAT 182 - 210.**
Specialiteit in BRUINBROOD,
Systeem Dr. ALLINSON.
TELEFOON 1046.
N.B. In December wordt aan de verbruikers **15 procent** uitbetaald.

J. A. VAN DE LAAK.
71 Wagenstraat 71,
Den Haag.
Uitgebreid Magazijn van alle
soorten Borstelwaren, Galan-
teriën en Kinderspeelgoed.

P. H. SAP,
Assistent-Apotheker en Gediplomeerd Drogist.
TROMPSTRAAT 218, — Den Haag.
HANDEL IN
Medicinale en Toilet ZEEPEN,
Medicinale en Minerale WATEREN.
EAU DE COLOGNE.

PIANO- & ORGELMAGAZIJN
D. SENTEUR
Hofstraat 3 's-GRAVENHAGE.
VERKOOPEN, VERHUREN,
STEMMEN EN REPAREREN.

Jac. v. d. HAAGEN
Nieuwstraat 10a, den Haag.
Gazelle Rijwiel en Onderdeelen
Fabriceert RIJWIELEN volgens alle MO-
DELLEN en maten. Fittings naar verkiezing.
BONDS-Rijwiel en Motorhersteller.

N. A. de Bénis
Coiffeur Posticheur.
Theresiastraat 102, hoek
DEN HAAG. Marlastraat

